

MEDVIND i säkerhetsarbetet

Medvind i säkerhetsarbetet

Titel: Medvind i säkerhetsarbetet
Utgiven av Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket
och Sveriges Kommuner och Landsting

Kontaktpersoner:
Karin Strand, Krisberedskapsmyndigheten,
Karoline Sjölander, Räddningsverket,
Anna Svensson, Sveriges Kommuner och Landsting

Exemplen har skrivits av:
Carin Malmberg (Öckerö kommun)
Christer Åhström (Jämtlands läns landsting, Landstinget Kronoberg)
Lena Lidberg (Enköpings kommun, Norrköpings kommun, Sandvikens kommun,
Sollentuna kommun/Attunda brandkår, Staffanstorps kommun, Storfors kommun,
Örnsköldsviks kommun)

Skriften kan erhållas kostnadsfritt från
Krisberedskapsmyndigheten:
E-post: bestallning@krisberedskapsmyndigheten.se

Räddningsverket: Beställs genom publikationsservice på webbplats
www.raddningsverket.se, beställningsnummer R19-272/04

Sveriges Kommuner och Landsting:
Skriften kan beställas via förbundets trycksaksbeställning tfn: 020-31 32 30
fax: 08-31 32 40 och via webbplatsen www.skl.se

Skriften kan laddas ned från följande webbplatser:
www.krisberedskapsmyndigheten.se
www.raddningsverket.se
www.skl.se

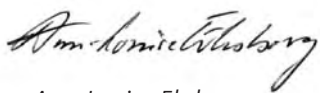
"Medvind i säkerhetsarbetet" ingår i KBM:s utbildningsserie 2005:1

Omslagsfoto: Pressens bild/Åsa Sjöström
Form och original: AB Typoform
Tryck: Edita Ljunglöfs, Stockholm, januari, 2005
Upplaga: 7 000 exemplar
ISBN: 91-85053-67-8

Förord

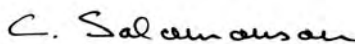
Den här skriften vänder sig till handläggare, beslutsfattare och förtroendevalda men även till annan personal i kommuner och landsting som har ett intresse av trygghets- och säkerhetsarbete. "Medvind i säkerhetsarbetet" redovisar framgångsrika exempel på säkerhetsarbete i kommuner och landsting. Ambitionen är inte att vara heltäckande utan att i exemplen lyfta fram olika delar av säkerhetsarbetet. Här finns inga rekommendationer om modeller, verktyg eller metoder utan texten ska mer ses som en exposé över förhållningssätt som leder till ett lyckat säkerhetsarbete. Skriften fokuserar på den helhet som är avgörande för ett tryggare och säkrare samhälle oavsett om arbetet görs inom ramen för kommunens interna skydd eller landstingens allmänna säkerhet och oavsett om det bedrivs med stöd av lagen om skydd mot olyckor eller lagen om extraordinära händelser i fredstid.

"Medvind i säkerhetsarbetet" är ett resultat av samverkan mellan Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Sveriges Kommuner och Landsting. Det är vår förhoppning att skriften ska fungera som inspirationskälla i kommuner och landsting.

Ann-Louise Eksborg

GENERALDIREKTÖR
KRISBEREDSKAPSMYNDIGHETEN

Christina Salomonson

GENERALDIREKTÖR
RÄDDNINGSVRKET

Håkan Sörman

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR
SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTING

Innehåll

5	Inledning
9	Sandvikens kommun
13	Jämtlands läns landsting
16	Örnsköldsviks kommun
20	Sollentuna kommun/Attunda brandkår
23	Staffanstorps kommun
27	Landstinget Kronoberg
30	Enköpings kommun
34	Storfors kommun
37	Öckerö kommun
41	Norrköpings kommun
44	Litteratur, information och lagstiftning

Inledning

Kommuner och landsting ansvarar idag för en rad uppgifter inom området säkerhet och beredskap. Säkerhetsarbetet består av olika delar, t.ex. internt skydd, beredskap för och åtgärder vid extraordinära händelser samt skydd mot olyckor. Syftet med den här skriften är att ge inspiration och idéer till kommuner och landsting i deras arbete med säkerhetsfrågor. Tanken är att genom konkreta exempel från några kommuner och landsting visa på *hur* man kan arbeta med dessa frågor. I denna skrift har vi valt att inte fokusera på de lagstiftningar som styr arbetet, utan har istället satt fokus på hur man på ett systematiskt sätt arbetar med säkerhet.

Under våren 2004 gick Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket, Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet gemensamt ut med en förfrågan till kommuner och landsting om att delta i denna skrift. De kommuner och landsting som ansåg att de genomfört ett lyckat säkerhetsarbete inom något område fick anmäla sitt intresse. Utifrån de förslag vi fick in valdes åtta kommuner och två landsting ut. Vid urvalet hade vi ambitionen att visa exempel på olika sätt att arbeta med säkerhet samt att få en spridning dels beträffande kommunstorlek, dels beträffande geografisk lokalisering.

”Medvind i säkerhetsarbetet” är ett första steg i att ta fram olika exempel på hur man kan arbeta med kommunal säkerhet i ett bredare perspektiv. Tanken är att vi framöver ska fortsätta att ta fram fler exempel på hur man kan arbeta inom olika områden. I det arbetet kan vi komma att ta fram både fler gemensamma exempel men även exempel som har en tydligare koppling till respektive myndighets verksamhetsområde. För att göra exemplen lättillgängliga kommer vi att använda oss av våra webbplatser.

Kommunalt säkerhetsarbete

Idag upplever många människor en otrygghet i samhället. Media gör oss ständigt uppmärksamma på vad som kan hända genom att mata oss med våld, terrorhot och naturkatastrofer. Informationsflödet ökar via tv och internet. Samhällets förändringar verkar gå allt snabbare. Men frågan är om samhället är otryggare idag än för 50 år sedan eller om vår upplevelse av trygghet har förändrats?

Som medborgare förväntar vi oss att kunna känna oss trygga i vårt hem och i vår kommun. Tryggheten består av en mängd olika parametrar bero-

ende på individen. Det kan röra sig om en kombination av t.ex. social trygghet, ekonomisk trygghet och säkerhet.

Säkerhet är en av de parametrar som gör att människor upplever trygghet. Begreppet säkerhet definieras ofta som motsats till eller avsaknad av risk alternativt kontroll av risk.

Som individer accepterar vi lättare de risker vi anser oss ha kontroll över och som vi utsätter oss frivilligt för än motsatsen. Vi har lättare att acceptera risker som vi har mycket kunskap om. Det okända blir mer hotfullt och ger en känsla av osäkerhet och otrygghet. I samhället har vi också lättare att acceptera de olyckor som sker varje dag och som kan leda till att en människa skadas eller dör. Däremot accepterar vi inte en olycka med väldigt många skadade eller döda.

Det finns idag många aktörer som arbetar med säkerhet inom en kommuns eller ett landstings geografiska yta genom olika förvaltningar, myndigheter, verksamhetsägare, företag, frivilligorganisationer och föreningar. Dessa aktörer har olika fokus i sitt arbete. Allt från att förebygga, förhindra, begränsa och ta hand om vanliga skador, olyckor och brott på liv, hälsa, egendom och miljö, till ovanliga och extraordinära händelser som påverkar stora delar av samhället.

Trots olika fokus handlar det ytterst om att bygga ett säkrare och tryggare samhälle för medborgaren genom att förebygga och hantera konsekvenserna av att en skada, olycka eller störning inträffar.

Det är viktigt att se säkerhetsarbetet som en helhet. I säkerhetsarbetet bör kommunen och landstinget ta med hela olycksspektrumet från vardagsolyckor till extraordinära händelser. Olika delar i säkerhetsarbetet stärker varandra. Ett tvärsektorielt säkerhetsarbete gör att man kan nyttja hela organisationens kompetens inom området. Kopplingen mellan arbetet med t.ex. vanliga olyckor och arbetet med extraordinära händelser är viktigt att utveckla, då förmågan att förebygga och hantera "vardagshändelser" även förbättrar förmågan att förebygga och hantera extraordinära händelser och vice versa.

Genom att arbeta med de olika delarna av säkerhetsarbetet i en samlad process kan vi dra nytta av varandras kunskaper och utveckla ett mer systematiskt och hållbart säkerhetsarbete. Det finns redan mycket tänkt och utvecklat kring säkerhetsarbete i kommunerna och landstingen bara man vågar se utanför sitt eget arbetsområde.

Hur arbetet bedrivs kan se ut på olika sätt, men i många fall har ett systematiskt arbetssätt utvecklats. Ett systematiskt arbetssätt som följer vissa steg går att översätta mellan olika områden då de generella stegen är liknande.

Systematikens grundläggande beståndsdelar handlar om att planera, genomföra, följa upp och förbättra i ett ständigt återkommande flöde. I ett systematiskt arbete handlar det om att ständigt bli bättre på det man gör

genom att utveckla sitt arbete, lära sig använda rätt metoder och verktyg, lära sig av sina misstag och lära sig av andra.

Ett systematiskt säkerhetsarbete handlar om att medborgare, miljö, egendom och samhällsviktiga verksamheter ska skyddas mot risker som olyckor, skador och störningar.

Framgångsfaktorer

När olika kulturer i en organisation möts bör man diskutera igenom vilken värdegrund arbetet utgår ifrån. Vad menar vi när vi pratar om säkerhet och trygghet? Vilka risker och problem avses? För vem och varför genomför vi arbetet?

En samsyn om vilka värderingar som genomsyrar säkerhetsarbetet bli grunden för organisationens förhållningssätt. Det är detta förhållningssätt som påverkar hur väl man lyckas med säkerhetsarbetet.

I arbetet med den här skriften har en av utgångspunkterna varit att visa på vad som behövs för att lyckas med säkerhetsarbetet. Här har vi valt att utgå ifrån faktorer som kännetecknar framgångsrika organisationer. Institutet för Kvalitetsutveckling SIQ¹ har tagit fram ett antal grundläggande värderingar som kännetecknar just framgångsrika organisationer. Dessa faktorer har vi definierat med tanke på säkerhetsarbete i kommun och landsting.

Medborgarperspektiv

Arbetet ska skapa ett mervärde för den vi är till för – medborgaren. Är det vi gör och vårt sätt att arbeta och organisera oss för medborgarens bästa? Ser medarbetarna sitt arbete som en strävan mot en ökad säkerhet i kommunen och för medborgaren?

Engagerat ledarskap

Det krävs ett aktivt och konsekvent engagemang från ledningen för att få igång ett hållbart säkerhetsarbete. Ledningens viktigaste uppgifter är att ange riktningen för verksamheten, skapa förutsättningar för medarbetarna och i dialog med dem definiera målen och följa upp måluppfyllelsen.

Allas delaktighet

Var och en måste se sin roll i helheten. Målen måste vara tydliga för alla och medel måste finnas för att uppnå målen. Kunskap måste också finnas om de resultat som uppnås. Kommunikation och dialog är viktiga beståndsdelar för att få alla delaktiga i säkerhetsarbetet.

---

1. Institutet för kvalitetsutveckling – SIQ. Mer information finns på www.siq.se

Kompetensutveckling

Ledningens, medarbetarnas och andra viktiga aktörers kompetens måste utvecklas på ett sätt som stärker både individen och verksamheten.

Långsiktighet

Säkerhetsarbetet måste bedrivas och bedömas med tanke på kontinuitet och långsiktiga mål. Detta kräver ett samspel mellan den politiska nivån och tjänstemän.

Processinriktat arbetssätt

Säkerhetsarbetet ska inte ses som ett avgränsat projekt. Att arbeta processinriktat förutsätter en kontinuerlig förbättringsprocess med tydlig fördelning av ansvar, befogenheter och uppföljning.

Medvetna beslut

Besluten måste byggas på fakta och behov. De prioriteringar man gör måste medvetandegöras för att motivera varför man tar det beslut man tar. För medarbetare och medborgarna blir besluten ett budskap om vad som är viktigast.

Behovsanalys och målstyrning

Ett målstyrt arbete för ökad säkerhet utgår från väl identifierade problem och medborgarnas behov. Ett målstyrt arbete ger förutsättningar att utföra arbete med säkerhet utifrån egna lokala behov och förutsättningar.

Lära av andra

För att kunna vidareutvecklas måste organisationen och dess medarbetare skaffa sig ny kunskap. Erfarenheter från andra organisationer kan ge idéer och vägledning.

Samverkan

Vid samverkan tar alla gemensamt ansvar för att nå en förbättring inom ett område. För att kunna få en helhet i säkerhetsarbetet är samverkan och samarbete nödvändigt.

Återkoppling

Resultaten av säkerhetsarbetet måste tydligt återkopplas in i organisationen. Medarbetarna måste få feedback på det arbete som utförs. Uppföljning och utvärdering är viktiga beståndsdelar.

Dessa framgångsfaktorer har vi använt som utgångspunkter i de kommentarer som finns kring varje exempel i denna skrift. För varje exempel har vi valt ut tre faktorer som vi tycker kännetecknar just det exemplet.

Säkerhetsombuden är vår förlängda arm

Kommunskyddet är namnet på Sandvikens kommuns avdelning för säkerhetsfrågor. Till sin hjälp har avdelningen ett 20-tal säkerhetsombud som ingår i kommunens riskhanteringsgrupp och som representerar alla kommunala verksamheter.

– Säkerhetsombuden är vår förlängda arm. De driver det vardagliga säkerhetsarbetet, berättar beredskapssamordnare Pia Frank.

Kommunskyddet sorterar direkt under kommunstyrelsen och består av tre och en halv tjänster. Göran Hansson är säkerhetschef, Pia Frank är beredskapssamordnare, Britt Järlstig är ansvarig för IT-säkerhet och Jeanette Hansen arbetar halvtid som assistent.

Avdelningen inrättades för några år sedan, och kort därefter utsågs även ett antal lokala säkerhetsombud. I dag finns ett 20-tal ombud som företräder alla de 14 verksamheterna som finns inom kommunen, från barnomsorg till kommunala bolag.

– Det är viktigt att kunna nå ut i hela organisationen, och där har säkerhetsombuden en ovärderlig roll. Vi har medvetet valt att inte utse chefer, utan har i stället riktat in oss på andra medarbetare som är centralt placerade och träffar mycket folk i respektive verksamhet. Det är ett sätt att få igång "fotarbetet", säger säkerhetschef Göran Hansson.

Diskussioner i verksamheterna

Kommunskyddet och säkerhetsombuden träffas i genomsnitt en gång per kvartal, oftast under en halvdag eller en heldag. Då berörs övergripande säkerhetsfrågor: till exempel handlingsprogram, systematiskt brandskyddsarbete och utbildningssatsningar.

Säkerhetsombudens uppgift är att förankra säkerhetsfrågorna och säkerhetstänkandet bland sina kolleger och chefer. Bland annat tar de fram rutiner och riktlinjer vid till exempel riskinventeringar.

Under arbetet med de lokala risk- och sårbarhetsanalyserna har Pia Frank och en brandingenjör besökt verksamheterna och initierat diskussioner om vilka risker som finns på respektive arbetsplats.

Pia Frank
Beredskapssamordnare
Sandvikens kommun

Fakta om Sandvikens kommun

Kommunen ligger i Gävleborgs län.

Arealen är 1 165 kvadratkilometer och **antalet invånare** 36 817 (2003).

Utöver Sandviken ingår tätorter som Järbo, Storvik, Årsunda och Österfärnebo i kommunen.

Kommunen har cirka **3 000 anställda**.

Risk-/hotbild

Den största arbetsgivaren är industri-företaget Sandvik AB, som hanterar en del farliga ämnen på sitt område.

”Som övriga risker ser vi bland annat sådant som föranleder räddningsinsatser: brand i bostad, brand i publika lokaler, trafikolycka och drunkning”, säger beredskapssamordnare Pia Frank.

“Det viktiga är att säkerhetsfrågorna finns med i vardagen”

För att närmare beskriva hur arbetet går till tar hon ett exempel – de kommunala köken.

– De har haft en träff som ledde fram till mycket vida diskussioner. Alla deltagare har fått spåna fritt, säger Pia Frank.

Tre–fyra risker väljs ut

Denna typ av diskussioner brukar resultera i att deltagarna hittar 75–80 punkter som kan betraktas som allmänna risker.

Nästa steg är att komprimera listan till cirka 15 punkter att arbeta vidare med. Här görs en översyn av sannolikheten för att olika risker ska inträffa i just den egna verksamheten och vilka konsekvenser det i så fall kan få.

– Utifrån dessa punkter får personalen välja ut tre fyra risker som anses viktiga att förebygga de närmaste åren. I det fallet enades personalen i köken om att brand, elbortfall och problem med vattenförsörjningen får räknas till verksamhetens ”tungta” risker, berättar Pia Frank.

Hon konstaterar att tre punkter brukar vara ett lagom urval:

– Det är viktigare att göra ett ordentligt arbete inom några få områden, i stället för att ta på sig för mycket jobb redan från start.

Bollplank och stöd

Hon betonar att det är personalen ute i verksamheterna som har bäst fackkunskap om sina respektive områden. Själv finns hon med i bakgrunden, som bollplank och coach.

– Jag bidrar till exempel med att väcka olika frågeställningar. Vad händer om det värsta trots allt inträffar? Hur hanterar man det? Och om de förebyggande åtgärderna kostar pengar, då gäller det att få upp satsningen som ett ärende i nämnden och att få med den i budgeten. Kanske bör den också tas med i utbildningsplanen, påpekar hon.

På vissa håll har det lokala arbetet med risk- och sårbarhetsanalyserna flutit på utan större insatser från Pias sida. Men om arbetet fastnar någons stans finns hon där som stöd.

Den interna processen är huvudsaken

– En del har ringt och frågat om jag kan komma på besök en gång till och om jag kan lämna lite ytterligare tips på hur de ska lägga upp sitt arbete. Vissa är inställda på att det ska finnas färdiga mallar och att arbetet ska gå formellt till väga, men då försöker jag betona att det inte är det som är poängen. Det är deras egna, interna processer som är huvudsaken.

“Verksamheternas arbete med risk- och sårbarhetsanalyser bör utgå från en sammanhållen process”

– Visst behöver det finnas viss dokumentation, men om det sedan är en tjock pärm eller några enstaka dokument är av mindre betydelse. Det viktiga är att säkerhetsfrågorna finns med i vardagen och helst kommer med på dagordningen på alla personalmöten.

Hot och våld mer i fokus

När verksamheterna i Sandviken ska välja ut några få, högprioriterade risker är det som regel risken för brand som hamnar överst på listan. På andra plats kommer ofta risken för hot och våld.

– Här finns en tydlig förändring. Under diskussionerna är hot och våld ett område som står betydligt mer i fokus i dag än för några år sedan, konstaterar Pia Frank.

Hon anser att verksamheternas arbete med risk- och sårbarhetsanalyser för enkelhetens skull bör utgå från en sammanhållen process, oavsett ämne.

– För personalen ute på fältet spelar det ingen roll om en risk anknyter till arbetsmiljöfrågor eller till lagen om skydd mot olyckor. Huvudsaken är att säkerhetsombuden gör en sammanställning över riskerna och vidarebefordrar den till oss på Kommunskyddet. Sedan är det vi som jobbar här som sätter samman de övergripande dokumenten och handlingsprogrammen.

Bredare och roligare jobb

I rollen som beredskapssamordnare arbetar Pia Frank med ämnen som har kopplingar till lagen om skydd mot olyckor, lagen om extraordinära händelser i fredstid, civilförsvarsfrågor, risk- och sårbarhetsanalyser och utbildning.

– Jag har jobbat som beredskapssamordnare sedan 1992 och satt tidigare på räddningstjänsten. Till en började kretsade mitt jobb mest kring det civila försvaret, men efter hand har tjänsten blivit allt bredare. Och samtidigt har jobbet blivit mycket roligare, tycker Pia Frank.

Det som hon gillar bäst med sitt jobb är att ”åka på turné i verksamheten” och vara behjälplig på plats. Men där finns också en del av de utmaningar som hon möter i jobbet.

– Det är lätt att få till tjänstemannaprogram och välskrivna principer, men det tuffa är att få ner innehållet till personalens vardag. Där måste man börja med det enkla: är dörren låst när jag går hem? I bästa fall känner jag mig som en coach, men det finns också dagar då jag känner mig riktigt tjatig och gnatig...

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Inrätta en särskild avdelning, helst nära kommunledningen, som kan ta ett helhetsgrepp på det systematiska säkerhetsarbetet.
- Utse lokala säkerhetsombud, som representerar alla kommunala verksamheter.
- Förenkla verksamheternas arbete med risk- och sårbarhetsanalyser genom att utgå från en gemensam, sammanhållen process, som berör alla sorters risker.
- Ha som ambition att säkerhetsfrågor ska finnas med på dagordningen på alla personalmöten ute i verksamheterna.
- Låt verksamheterna fördjupa sig i tre–fyra risker åt gången. Det är bättre att jobba med några utvalda punkter i taget i stället för att ta på sig för mycket arbete från start.

Tipsare: Kommunskyddet i Sandvikens kommun.

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av allas delaktighet, processinriktat arbetssätt, snabba reaktioner och medvetna beslut.

KONTAKT

Kommunskyddet
Sandvikens kommun
Telefon: 026-24 00 00
www.sandviken.se

Mindre sårbara

Pia Frank ser många fördelar med Sandvikens satsning på en särskild riskhanteringsgrupp i form av Kommunskyddet. Avdelningen ligger nära kommunledningen, vilket hon tror är en förutsättning för att ge säkerhetsfrågorna en extra skjuts.

– Med en särskild avdelning blir det dessutom lättare att skapa överblick och ta ett helhetsgrepp kring det systematiska säkerhetsarbetet. Samtidigt blir vi mindre sårbara jämfört med om ansvaret vilar på enstaka eldsjälur i organisationen. Vi har bra kontaktvägar både uppåt och utåt i verksamheten, säger Pia Frank.

Både hon och säkerhetschef Göran Hansson konstaterar att det både bland säkerhetsombuden, verksamhetscheferna och politikerna finns intresse och engagemang för säkerhetsfrågorna.

– Det svåra är att få tiden och resurserna att räcka till. Därför gäller det att försöka visa vad olika åtgärder genererar, i insatta kronor, säger Göran Hansson.

Projekt för säker äldreomsorg

Maria Lindkvist är samordnare inom äldreomsorgen i Sandvikens kommun. Hon är samtidigt säkerhetsombud inom verksamheten – ett uppdrag som hon tycker fungerar bra.

– Jag har en övergripande roll och arbetar mycket med strukturfrågor, till exempel inför riskinventeringar. Ett annat exempel är att jag tar fram statistik och ser till att utbildningar genomförs. Jag har många kontakter med till exempel enhetschefer och brandombud, berättar hon.

De tre risker som är särskilt prioriterade inom äldreomsorgen är brand, fallolyckor samt hot och våld.

– Den senaste tiden har vi väldigt koncentrerade på brandskyddet, men vi jobbar naturligtvis även med andra säkerhetsfrågor, till exempel skalskydd och personlig säkerhet.

I Sandviken är "säker äldreomsorg" ett särskilt tema inom kommunen. Det innebär bland annat att alla de pensionärer som ingår i äldreomsorgen får information om olika säkerhetsfrågor.

– Där berörs till exempel brandskydd och säkert boende, men även vikten av att ha hemförsäkring och en säker hantering av pengar, berättar Maria Lindkvist. ●

Här tävlar man i riskkunskap

Den som går in på Jämtlands läns landsting (JLL) webb-plats kommer att hitta rubriken TÄVLING. Där går det att klicka fram olika frågor som ska besvaras. Ämnet är riskkännedom. Och den som svarar rätt kan räkna med att kamma hem vinster. Originellt?

J o, det kan man väl säga, men resultatet har blivit att kunskapen om vårt processinriktade arbete med riskfrågor har ökat avsevärt bland landstingets anställda, säger Ann-Sofie Lindström som är riskprocessansvarig på regional nivå. Hon har varit med om att ta fram underlaget till en ny policy för riskhantering inom landstinget. Förslaget fastställdes i januari 2004. Ann-Sofie Lindström leder arbetet inom landstingets riskteam (LRT):

– Som många andra landsting arbetade JLL med ”stuprörsmetoder”, det vill säga varje förvaltning hade egna lösningar när det gällde säkerhetsfrågor. Idag gäller ”hängrännemodellen” – alltså gemensam policy, gemensamma mål som ska vara mätbara och EN vision som omfattar hela JLL.

Checklistor överallt

Processarbete är nyckelord och i själva begreppet ligger dynamik, förändringar och utveckling. Det har krävts stora arbetsinsatser och målmedvetenhet att först implementera modellen och sedan driva den framåt. Idag finns ett fastställt uppdrag för LRT som ska utveckla och förvalta processen. I uppdraget ingår – förutom den kontinuerliga verksamheten – också att årsbasis genomföra revision, sätta nya mål och göra övergripande riskanalyser.

– Vi ska kunna hantera små såväl som stora oönskade händelser. Incidenter och haverier kan inträffa i våra egna system, men vi kan också bli direkt berörda av händelser i omvärlden. Riskbilden inkluderar allt från dataintrång, våld mot personal, ekonomiska brott, bränder och elavbrott till medicinska katastrofer som kommer att kräva stora insat-

Delar av riskteamet i Jämtlands läns landsting

Fakta om Jämtlands läns landsting

Jämtlands läns landsting ansvarar för vård av **127 000 invånare** och omfattar åtta kommuner.

Landstinget har drygt **4 000 anställda**. Ett akutsjukhus finns på en yta av 49 443 km²

Risk-/hotbild

”I ett glesbygdslän finns sällan balans mellan behov och tillgängliga resurser. Långa avstånd, fortsatt avfolkning och ökad turisttillströmning gör flexibla lösningar och samarbete nödvändigt. Om det som inte får hända ändå händer ställer alla upp och hjälps åt för att klara situationen”, säger Ann-Sofie Lindström

*“Gemensam policy,
gemensamma
mål som ska vara
mätbara och
EN vision omfattar
hela JLL”*

ser under lång tid. Steg ett i vårt processarbete är att identifiera risker och att se till att de finns med i våra beskrivningar.

JLL har idag utvecklat en webb-sida där enskilda medarbetare kan ta del av hela policyprogrammet, men också klicka sig fram till checklistor och aktuella utbildningar.

Ständig uppdatering

Carin Ingebrigtsen är ställföreträdande risksamordnare:

– Tillgängligheten är viktig. Med en egen sida som ständigt uppdateras kan vi nå all personal och vi har många verksamheter som är spridda över stora geografiska områden. Oavsett var man arbetar ska man ha samma möjlighet till snabb information. För att stimulera till läsning av webb-sidan – och därmed få ökade kunskaper – har vi återkommande tävlingar i risk-kännedom – och landstinget ställer upp med priser!

Processhantering är ett långsiktigt sätt att för första gången få en total överblick av riskbilden inom hela landstinget. Avvikelse rapporteringen är en viktig informationskälla. Där går det att fånga upp problemområden som – utan åtgärder – kan leda till större oönskade händelser.

Ann-Sofie Lindström, ledare för LRT:

– Varje förvaltning har en egen lokal risksamordnare som samlar information, åtgärddar och rapporterar vidare. Allt hänger samman även om personalen på ett kansli inte upplever samma risker som anställda vid en hälso-central eller en akutmottagning.

Grekisk filosofi

Oavsett om det rör sig om en mindre incident eller ett katastrofläge finns – eller kommer det att finnas – checklistor som ska underlätta för berörd personal att handla rätt och i efterhand kunna summera och värdera gjorda insatser. Erfarenhetsåterföringen är viktig och ett led i kunskapsuppbyggnad som ingår i processhanteringen. De lokala risksamordnarna utgör ett nätverk som spelar stor roll vid de årliga revisionerna. I centrum sitter

Ann-Sofie Lindström:

– Vi har ett klart definierat uppdrag och ska driva den här processen vidare. Ledningen har lagt fast riktlinjerna. Det är ingen slump att vi på vår webb-sida har med ett klassiskt citat av den grekiske filosofen Aristoteles som levde 300 år före Kristus: ”Det är sannolikt att något osannolikt inträffar”. Vi lever efter den maximen och tror att modellen med processhantering kan skapa ett mervärde för landstinget.

*“Erfarenhets-
återföringen
är viktig och ett
led i kunskaps-
uppbyggnad som
ingår i process-
hanteringen”*

För personalen som ska utbildas, söka information och testa sina kunskaper är processtänkandet kanske ingen självklarhet. Men intresset för att tänka i "risktermer" är i stigande. Webbsidans nyhetsavdelning och återkommande tävlingar bidrar till bilden av ett dynamiskt och ständigt föränderligt område.

Lång väg att gå

Marie Norlén är risksamordnare inom primärvården och arbetar med kvalitetssäkring:

– Det har varit en lång väg. När vi drog igång det här i och med att policyn antogs var många frågande: processhantering hurdå och varför? Idag är läget annorlunda. Vi känner att vi kan påverka och att vi har det stöd som behövs...

Och något alternativ ser man inte idag inom JLL. Den breda rikshanteringsprocessen som sträcker sig över landstingets hela verksamhet rullar vidare. Och som entusiasten Ann-Sofie Lindström säger:

– Vi kan fortsätta att utveckla vår modell. Ju mer information som rymms i systemet desto bättre kan analyserna bli och uppföljningar och åtgärder baseras då på allt stabilare underlag. När verkligheten förändras flyttar vi fram positionerna. Det är så det måste vara. ●

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Se till att få politikernas stöd!
- Förankring i ledningen är A och O.
- Samarbete och samverkan med andra inom länet, andra landsting och Norge.

Tipsare: Ann-Sofie Lindström

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av processinriktat arbete, återkoppling, behovsanalys och målstyrning.

KONTAKT

Jämtlands läns landsting
Telefon: 063-14 75 00
www.jll.se

Säkerhetstänkandet naturlig del av samhällsplaneringen

Arne Persson
Ställföreträdande
räddningschef
Örnsköldsviks kommun

Fakta om Örnsköldsviks kommun

En skogs- och industrikommun vid Bottenhavet. Ingår i Västernorrlands län.

Arealen är 6 421 kvadratkilometer och **antalet invånare** cirka 55 000.

Utöver Örnsköldsvik ingår tätorter som Husum, Bredbyn, Björna och Bjästa i kommunen.

Kommunen har cirka **4 000 anställda**.

Risk-/hotbild

”Vi har många industrier, däribland skogs-, verkstads- och tung kemisk industri. E4:an går rakt igenom centrala stan, vilket är en risk som vi har försökt att få bort i många år. I Örnsköldsvik finns även en oljehamn, liksom vissa risker för översvämningar och ras”, säger ställföreträdande räddningschef Arne Persson.

I Örnsköldsviks kommun blir risker och säkerhetsfrågor tidigt belysta i samhällsplaneringen. Innan den sedvanliga remissrundan startar har ärendena redan diskuterats på två håll – i en tjänstemannagrupp och i en politisk planeringsgrupp.

– Vi har en bred samverkan och en öppen dialog. Där berör vi alla säkerhetsaspekter, säger Arne Persson, ställföreträdande räddningschef.

I nära 25 år har Arne Persson varit ställföreträdande räddningschef i Örnsköldsviks kommun. Redan när Arne Persson blev verksam i kommunen fanns det en satsning som innebär att säkerhetsfrågor uppmärksammas i ett tidigt skede av samhällsplaneringen.

När en detalj- eller en områdesplan ska förändras föregås det av flera diskussioner, både på tjänstemannanivå och på politisk nivå.

– Vi försöker vända på alla stenar, och samlar in synpunkter på ett tidigt stadium av processen. Om till exempel ett område ska bebyggas är det lättare att ta upp frågor och invändningar så fort som möjligt, innan folk hinner låsa sig i olika positioner, säger Arne Persson.

Diskussionerna förs i två särskilda grupper – först i en tjänstemannagrupp, och därefter i en politisk planeringsgrupp.

I tjänstemannagruppen finns samhällsplanerarna, företrädare för räddningstjänsten och för kommunens åtta förvaltningar. Gruppen träffas en gång per månad och vid mötena brukar ett tiotal personer delta.

Många av punkterna på agendan initieras av samhällsplanerna, men alla representanter har möjlighet att föreslå ärenden som bör diskuteras.

– Ofta är det olika förfrågningar om förändringar i samhället som tas upp, till exempel om det är lämpligt att genomföra en viss etablering på ett visst ställe. Finns det säkerhetsmässiga aspekter kan det betyda att ärendet bereds för att man ska hitta en bättre placering. Alla deltagare lämnar sina synpunkter och vi diskuterar, på ett ganska informellt sett, hur vi kan gå vidare.

– Om olika åsikter kolliderar försöker vi hitta kompromisslösningar. Men om det inte fungerar väljer vi i stället att i ärendet redovisa de aspekter som finns. Gruppens sekreterare gör en sammanfattning av allt det som framkommer, förklarar Arne Persson, som i tjänstemannagruppen bevakar säkerhetsfrågorna ur räddningstjänstens perspektiv.

Politisk planeringsgrupp

När ett förslag har behandlats av tjänstemannagruppen förs ärendet sedan vidare till den politiska planeringsgruppen. Även denna grupp träffas en gång i månaden och består som regel av ett tiotal personer.

Här finns både kommunalråd och representanter för samtliga partier i fullmäktige.

– Inte heller denna grupp är någon beslutande församling, men precis som i tjänstemannagruppen så får deltagarna lämna sina synpunkter. Ofta leder det till ännu mer omfattande diskussioner än i tjänstemannagruppen, eftersom det här också finns politiska infallsvinklar.

– På mötena sitter även vi från tjänstemannagruppen med, liksom de förvaltningschefer som vill komma. Vi får möjlighet att lyssna eller att redovisa våra synpunkter, om politikerna behöver ytterligare underlag.

De politiska diskussionerna utmynnar även de i ett sammanfattande protokoll – och blir ännu en pusselbit när samhällsplanerarna i nästa led ska utforma ett förslag till politiskt beslut.

När det är klart startar den formella remissrundan, där det för berörda parter finns en sista chans att framföra sina åsikter. Sedan är det dags för beslut i kommunstyrelsen och i fullmäktige.

– Fördelarna med vår organisation är att vi har en öppen dialog om samhällsplaneringen, där jag får framföra åsikter kring säkerhetsfrågorna. Det finns en bra samverkan mellan förvaltningarna och politikerna är engagerade. Besluten fattas inte av några få personer, utan frågorna blir ordentligt diskuterade först, påpekar Arne Persson.

Han tror att de informella diskussionerna i de båda planeringsgrupperna i sig bidrar till att skapa ett öppet klimat.

– Självklart handlar det som alltid om att ge och ta. Men det finns en stor förståelse för säkerhetsfrågornas betydelse, och vi som jobbar med detta får en bra respons. Folk har stort förtroende för oss och tar våra synpunkter på allvar.

Ett exempel på en förändring där säkerhetsaspekterna tidigt har kommit in i bilden är vid de nu pågående byggnationerna i Örnsköldsviks hamnområde. Stadskärnan stöps om när det som tidigare var industritomter ersätts med bland annat bostäder och en stor ishockey- och evenemangsarena.

*“Öka medvetenheten
bring risb- och
säkerhetstänbandet
– bland kommunens
personal och bland
allmänheten”*

*“Säkerhetsfrågor
uppmärksammas
i ett tidigt skede
av samhälls-
planeringen”*

– Vid förändringar som dessa har vi ett ansvar för att bevaka och minimera riskerna. Därför drog vi i våras ihop representanter för de förvaltningar och myndigheter som på något sätt kunde ha synpunkter på säkerheten – till exempel polisen, Brottsförebyggande rådet (BRÅ), Tekniska kontoret och Kultur och fritid.

– Vårt perspektiv sträckte sig ungefär fem, tio år framåt i tiden, och gemensamt spånade vi fram en bild kring trygghet och säkerhet. Den blev sedan underlag till en handlingsplan, berättar Arne Persson.

Han konstaterar att det finns många saker att tänka på när ett område ska projekteras.

– Det kan vara allt från att lösa trafikfrågorna till att motverka klotter och minska risken för överfall. Finns det buskar att gömma sig bakom? Hamnar belysningen på rätt ställe? Finns det skydd så att folk inte trillar över kajkanten? Ibland handlar det om att se till att olika tänkbara händelseförlopp går att påverka eller att ”flytta” vissa risker, som till exempel två gasdepåer som fanns etablerade i området.

Örnsköldsvik är också en av fem kommuner som berörs av bygget av Botniabanan, som ska vara klar 2008–2009.

– Arbetet med att bygga järnvägen är i full gång. Botniabanan kommer att passera genom stan, vilket skapar stora förändringar för oss. Eftersom det handlar om en omfattande etablering bildades en särskild planeringsgrupp som jobbade med allt som anknyter till samhället, däribland säkerheten.

I Örnsköldsvik är det sedan i juni i år räddningstjänsten som har ansvar för att driva kommunens säkerhetsarbete. Uppgiften under första året blir att inventera risker, se till att alla förvaltningar har en organisation som svarar upp mot säkerhetsarbetet och att utforma det kommunala handlingsprogrammet.

– Även tidigare är det vi inom räddningstjänsten som har gjort de ”grova” riskanalyserna och inventeringarna av samhällsriskerna, men nu har vi fått ett utökat ansvar. Räddningstjänsten ska vara motor när det gäller att driva säkerhetsfrågorna, från vardagsolyckor till de stora samhällsolyckorna. Fast det är varje förvaltning, bolag och myndighet som kommer att ansvara för säkerhetsarbetet inom sitt område, säger Arne Persson.

Han konstaterar att den nya organisationen har inneburit en liten nystart.

– Vi har bland annat bildat en säkerhetsgrupp med en säkerhetssamordnare från varje förvaltning och varje kommunalt bolag. Säkerhetssamordnaren ska vara coach och stöd och tillhandahålla underlag och hjälpmedel för förvaltningarna och bolagen i det systematiska säkerhetsarbetet.

Sedan tidigare finns brandombud på varje arbetsplats. Dessa ombud har i uppgift att stötta enhetscheferna i säkerhetsarbetet på arbetsplatserna.

– Utöver detta har vi bland annat dragit igång en statistikgrupp som ska hämta in lokal statistik och bidra med underlag till säkerhetsarbetet. Förutom kommunen ingår här även polis och landsting.

Arne Persson påpekar att en av utmaningarna är att öka medvetenheten kring risk- och säkerhetstänkandet – både bland kommunens egen personal och bland allmänheten.

– Det gäller att göra folk delaktiga och lära dem att upptäcka de risker som finns i vardagen. Där är utbildning en jätteviktig del: inte bara enstaka satsningar, utan en kontinuerlig fortbildning.

– Inom kommunen försöker vi dessutom få fram gemensamma verksamhetssystem som omfattar flera områden: säkerhet, IT, miljö, ekonomi, kvalitet och arbetsmiljö. Tanken är att vi med hjälp av systemen ska kunna jobba med alla dessa frågor utifrån en samlad bild, säger Arne Persson. ●

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Uppmärksamma säkerhetsfrågorna i ett tidigt skede av samhällsplaneringen. Satsa på en öppen dialog och samla in synpunkter från många olika håll.
- Inrätta särskilda planerings- och samverkansgrupper när större frågor ska lösas.
- Utse lokala säkerhetssamordnare, som kan fungera som stöd åt förvaltnings- och platscheferna.
- Inrätta en statistikgrupp som kan bidra med underlag till säkerhetsarbetet.
- Satsa på kontinuerlig fortbildning.

Tipsare: Arne Persson, ställföreträdande räddningschef i Örnsköldsviks kommun.

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av långsiktighet, processinriktat arbete och medvetna beslut.

KONTAKT

Örnsköldsviks kommun
Telefon: 0660-880 00
www.ornskoldsvik.se

Unikt samarbete mellan fyra kommuner

Sollentuna, Järfälla, Upplands Väsby och Upplands-Bro. Det är fyra kommuner som på ett unikt sätt samverkar kring räddningstjänsten i ett så kallat utförarförbund.

– En av fördelarna är att vi har fått upp säkerhetsfrågorna på en hög nivå, säger Minna Bodin, säkerhetschef i Sollentuna kommun.

Minna Bodin
Säkerhetschef
Sollentuna kommun

Fakta om Sollentuna kommun

Kommunen ligger i Stockholms län.

Arealen är 58,6 kvadratkilometer och **antalet invånare** 58 884.

Bland kommundelarna finns t. ex. Tureberg, Helenelund, Edsberg och Rotebro.

Kommunen har cirka **2 600 antal anställda.**

Risk-/hotbild

”Vi har inte så mycket industri i kommunen, men mycket trafik: järnväg, E4 och närhet till Arlanda. Centralt finns ett stort hyreskomplex med mycket folk på liten yta”, säger säkerhetschef Minna Bodin.

Det så kallade utförarförbundet, eller räddningstjänstförbundet, är unikt i landet. Förbundet bildades 1997 när fyra grannkommuner i Stockholms län beslöt att satsa på en gemensam räddningstjänst, Brandkåren Attunda.

Konceptet bygger på avtal mellan förbundet och kommunerna, och det politiska ansvaret ligger kvar i respektive kommun.

Målet är att stärka det förebyggande arbetet, öka effektiviteten, minska kostnaderna och dra nytta av olika samverkansfördelar.

Utförarförbundet omsätter cirka 100 miljoner kronor per år och har cirka 170 anställda. Förbundet leds av en direktion, vars ordinarie ledamöter är de fyra kommunstyrelseordförandena i Sollentuna, Järfälla, Upplands Väsby och Upplands-Bro.

Säkerhetsfrågorna hanteras på en hög nivå

På mötena deltar även oppositionsråden och några av de kommunala direktörerna, dock utan beslutanderätt. Räddningschefen är med som föredragande.

– Jag tycker att en av våra styrkor är att säkerhetsfrågorna hanteras på en hög nivå. Vi har god kontroll på budget och försäkringsfrågor, säger Minna Bodin, säkerhetschef i Sollentuna kommun.

Hon får medhåll av Christer Ängehov, räddningschef på Brandkåren Attunda.

– En av fördelarna med vårt förbund är att säkerhetsfrågorna förankras på ett bra sätt, både i kommunstyrelserna, i oppositionen och bland tjänstemännen. Det politiska intresset är stort.

– Samtidigt innebär förankringen att om förbundsdirektionen röstar ja till en fråga så blir det som regel grönt ljus även i de olika kommunstyrelserna.

Som tjänsteman arbetar Christer Ängehov gentemot fyra olika kommunstyrelser – vilket ibland kan medföra att det uppstår viss risk för byråkrati.

– Men överlag tycker jag att vi har hittat en modell som fungerar jättebra, säger han.

Säkerhet genomsyrar verksamheterna

En av utgångspunkterna är att säkerhet är ett ämne som ska genomsyra samtliga kommunala verksamheter, på samma sätt som miljö- och jämställdhetsfrågor.

– Kommunen ansvarar för att göra riskbedömningar och riskanalyser, och räddningstjänsten skriver handlingsprogrammet för förebyggande arbete och räddningstjänst. Självt har jag hand om det övergripande arbetet, som utmynnar i en samlad krishanteringsplan, berättar Minna Bodin.

Hon är i grunden brandingenjör och tillträdde tjänsten som säkerhetschef i augusti 2004. Nu har hon sin arbetsplats på kommunledningskontoret, där hon har nära kontakt med ledande tjänstemän och politiker.

Sollentuna kommun har i dag en riskbesiktningsmetod som kallas Sollentuna Blue och som är utvecklad av kommunens försäkringsmäklarföretag. Metoden bygger på egenkontroll och innebär att ansvarig verksamhetschef tillsammans med skyddsombuden genomför en årlig besiktning av verksamheten.

Här bedöms verksamhetens nivå på bland annat organisation, brandskydd, inbrottskydd, arbetsmiljö och personsäkerhet.

– Sollentuna kommun är mycket tydlig på att ”chefen på plats” har ansvaret för risk- och säkerhetsfrågorna. Protokollet sammanställs och skickas till mig, och genom att de olika nivåerna har olika färger kan jag lätt se vilka områden och verksamheter som behöver särskilda insatser från olika experter.

– Under 2004 arbetar vi med att implementera metoden och de som önskar har då fått hjälp av mig eller en riskingenjör att kontrollera sin verksamhet. Kommunstyrelsen fastställer en ”skydds- och säkerhetsstandard” som anger vilka säkerhetskrav som ska uppfyllas eller eftersträvas inom verksamheterna, säger Minna Bodin.

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen, krisplanerna och handlingsplanerna träffar hon regelbundet Brandkåren Attunda, tillsammans med säkerhetscheferna i Järfälla, Upplands Väsby och Upplands-Bro kommuner.

– Vid behov gör vi vissa gemensamma satsningar, till exempel om vi skulle vilja gå ut med information om lagen om skydd mot olyckor eller om någon av oss behöver stöd i en viss fråga inom våra områden.

När det gäller särskilda åtgärder i säkerhetsarbetet har Sollentuna kommun bland annat gjort stora satsningar på larm och bevakning, vilket har givit resultat. I början av 90-talet drabbades kommunen av många datorstölder, men dessa brott är i dag betydligt mer sällsynta.

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Samverka med grannkommunerna – dra nytta av varandras erfarenheter och använd resurser över kommungränserna.
- Se till att säkerhetsfrågorna hanteras på en hög politisk nivå, och att politikerna får en nära inblick i arbetet.
- Låt chefen på plats ute i verksamheterna ha ansvar för de lokala risk- och säkerhetsfrågorna.
- Satsa på larm och bevakning, till exempel med hjälp av ett bevakningsföretag.
- Gör räddningstjänsten synlig ute i samhället – satsa på praktiskt säkerhetsarbete ute på fältet.
- Satsa på kompetensutveckling.

Tipsare: Minna Bodin, säkerhetschef i Sollentuna kommun och Christer Ängehov, räddningschef på Brandkåren Attunda.

”Säkerhetsfrågorna

hanteras på

en hög nivå”

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av målstyrning, medborgarperspektiv och långsiktighet.

KONTAKT

Sollentuna kommun
Telefon: 08-579 210 00
www.sollentuna.se

Brandkåren Attunda
Telefon: 08-584 301 00
www.brandkaren-attunda.se

”Inom räddningstjänsten måste vi nu ta ett ännu större helhetsperspektiv, och jobba med säkerhet i allra vidaste bemärkelse”

– Numera upphandlar vi tjänster från ett bevakningsföretag, som oftast är på plats inom fem till sju minuter om ett larm går eller om något annat inträffar. Att ha en bevakningsbil som cirkulerar omkring i kommunen har visat sig vara framgångsrikt – bland annat reduceras risken för skadegörelse och anlagda bränder, framhåller Minna Bodin.

Praktiskt säkerhetsarbete

Även Brandkåren Attunda satsar på att röra sig ute i samhället. Christer Ängehov ser det som ett sätt att bedriva praktiskt säkerhetsarbete.

Det är till exempel inte ovanligt att brandkåren en lördagskväll gör ett oanmälat besök i någon samlingslokal.

– Det brukar väcka viss uppmärksamhet när sex sju brandmän stövlar in på en ungdomsfest... Men i de allra flesta fall blir vi väldigt positivt bemötta, och en del av de personer som vi möter brukar säga att det var skönt att vi dök upp.

– Vår uppgift är att peka på eventuella brister i säkerheten och hitta de ansvariga. I det arbetet har vi ett nära samarbete med polis och socialtjänst, berättar Christer Ängehov.

Strategidokument styr verksamheten

Verksamheten inom Brandkåren Attunda styrs av ett strategidokument, som utformas av räddningschefen. Här finns tydligt uppsatta mål som noggrant följs upp.

Ett exempel på ett detaljerat mål hämtar vi från årets strategidokument. Här finns angivet att brandkåren ska utöva tillsyn av 21 samlingslokaler i Järfälla, 22 i Sollentuna, tre i Upplands-Bro och 48 i Upplands Väsby.

I ett särskilt datasystem lämnar brandmännen rapport om vilka aktiviteter som de har utfört. Information om insatserna går sedan vidare till räddningstjänstförbundets direktion, när Christer Ängehov är föredragande där.

– Om vi upptäckt att till exempel utrymningsvägar har varit blockerade så berättar jag om det. På så sätt får även politikerna en nära inblick i vårt arbete, säger Christer Ängehov.

Brandkåren Attunda är ett stort räddningstjänstförbund och han ser det som positivt att kommunerna kan lära av varandra och använda resurser över kommungränserna.

– Vi har ett flexibelt arbetssätt. En av våra främsta framgångsfaktorer är att vi ofta är ute i samhället och jobbar. Men inom räddningstjänsten måste vi nu ta ett ännu större helhetsperspektiv, och jobba med säkerhet i allra vidaste bemärkelse. Som ett led i det måste vi fortsätta att kompetensutveckla personalen, säger Christer Ängehov. ●

Incidentrapportering är en viktig del av arbetet

I Staffanstorps kommun är det ett särskilt datasystem som är navet i säkerhetsarbetet. Här ska alla kommunala förvaltningar lämna rapport om de risker, incidenter och skador som kan drabba verksamheten – från barnolycksfall till IT-störningar.

– Varje månad tar vår analysgrupp del av statistiken. Därefter beslutar vi om förebyggande åtgärder, berättar ställföreträdande räddningschef Michael Marklund.

I hans tjänst ingår flera arbetsuppgifter som anknyter till säkerhet. Michael Marklund är ansvarig för brandskydd, försäkringar och allmänna risk- och säkerhetsfrågor, däribland IT-säkerhet.

Han har delvis frigjorts från räddningstjänsten och är numera till 50 procent direkt underställd kommundirektören.

Michael Marklund är också den person som för några år sedan tog initiativ till att Staffanstorps kommun nu inför ett egenutvecklat datasystem som har blivit en viktig pusselbit i det systematiska säkerhetsarbetet.

Utifrån ett befintligt dataprogram som använts inom räddningstjänsten har en systemutvecklare byggt upp den nya IT-plattformen.

Systemet består av två delar: en inrapporteringsdel och en administrativ del. I den första delen rapporterar förvaltningarna om enskilda risker, incidenter och skador. Här kommer det även att finnas besiktningsunderlag för säkerhetsarbetet.

– Tanken är att rapporteringen ska omfatta allt vad man kan tänka sig: barn- och äldreolycksfall, arbetsmiljörelaterade risker, driftsäkerhetsrisker, ekonomiska risker, IT-risker, brister i brandskyddet, personskador, inbrott och skadegörelse. Målet är att inga risker ska falla bort i det grovmaskiga förebyggarnätet, säger Michael Marklund.

Michael Marklund
Ställföreträdande
räddningschef
Staffanstorps kommun

Fakta om Staffanstorps kommun

Kommunen ligger i Skåne län.

Arealen är 108 kvadratkilometer och **antalet invånare** drygt 20 000.

Vid sidan av Staffanstorp är Hjärup den näst största orten.

Kommunen har cirka **1 200 årsanställda**.

Risk-/hotbild

”Staffanstorp är en relativt liten och ganska ung omkretskommun, som ligger nära Malmö och Lund. Vi har mest små och medelstora företag, däribland livsmedelsindustri. Men större företag börjar också att etablera sig. Genom kommunen passerar ganska mycket trafik och farligt gods, både på E22:an, väg 11, väg 108 och på Södra stambanan. Dessutom har vi nära till två flygplatser, Sturup och Kastrup”, säger ställföreträdande räddningschef Michael Marklund.

”Nu måste vi börja fokusera på människor, realiteten är att 80 procent av alla skador och incidenter beror på den mänskliga faktorn”

All information på en plats

I den administrativa delen av systemet samlas de inrapporterade delarna som inkomna ärenden och blir föremål för åtgärder. Bland annat finns möjlighet att ge en specifik person i uppdrag att åtgärda risken, samtidigt som det går att följa processen från inkommet till slutfört ärende.

I den administrativa delen finns även handlingsplaner, checklistor, organisationsskisser och så vidare.

Dessutom innehåller datasystemet en statistikdel och en riskanalysmodul. Statistikdelen innehåller både textbaserade uppgifter och geografisk information, i form av digitala kartor och ritningar som överskådligt visar var olika risker finns.

– All information som behövs för att bedriva systematiskt säkerhetsarbete finns på en plats i kommunens intranät. På alla anställdas datorer finns en genvägsknapp till systemet, förklarar Michael Marklund.

Testdriften startade i somras och han räknar med att den verkliga driftsättningen sker nu vid nyår.

Till en början är systemet tillgängligt via kommunens intranät, men när nästa version kommer är tanken att även kommuninvånarna ska kunna nå systemet via kommunens hemsida.

– Systemet är användarvänligt och på sikt räknar vi med att även barn ska kunna rapportera om incidenter, till exempel om det finns en farlig spik på lekplatsen.

Uppgifter som omfattas av sekretess avidentifieras. Det intressanta är, påpekar Michael Marklund, att kunna se statistiken i siffror.

Risker graderas i systemet med hjälp av tydliga färgmarkeringar. En grön risk betecknas som ”ej akut”, en gul risk är en sådan som bör utredas i organisationen och en röd risk signalerar att det krävs snabba åtgärder.

– Vi använder ett riskanalysverktyg där vi har klassificerat riskerna med olika poäng och bedömt hur stor skada och hur stort lidande de skulle kunna åsamka.

Analysgrupp fångar upp risker

De risker, incidenter och skador som inrapporterats i Staffanstorps kommun avhandlas varje månad av Analysgruppen, som består av kommunalråd, oppositionsråd, kommundirektör, närpolischef, en metodutvecklare för drog- och brottsprevention och ställföreträdande räddningschef/riskmanager.

– På mötena fattar vi beslut om förebyggande åtgärder. Vi i gruppen har det gemensamt att vi har mandat att få saker och ting att hända.

– Analysgruppens roll är att vara ”opartisk”, fånga upp risker och se till helheten. Vid behov har vi även möjlighet att delegera uppgifter, bilda arbetsgrupper och initiera projekt, säger Michael Marklund.

I kommunen finns också en central riskhanteringsgrupp, som fungerar som en expertgrupp i det förebyggande arbetet. Gruppen har funnits sedan i början av 90-talet och har ett tiotal medlemmar, däribland säkerhets- och försäkringsansvarig, medicinskt ansvarig, representanter för förskolor/skolor, ekonomikontoret, fastighetskontoret, tekniska kontoret, IT-enheten, kommunens fastighetsbolag och fältgrupp/fritidsgårdar.

Närpolischefen och metodutvecklaren för drog- och brottsprevention är adjungerade ledamöter.

– Till skillnad från Analysgruppen så är detta en helt operativ grupp med verkställande funktioner, förklarar Michael Marklund.

Som ett led i arbetet med att skapa en trygg och säker kommun har Staffanstorps kommun även tillsatt en grupp som kallas Rådet. Utöver ledande politiker och tjänstemän består gruppen av representanter för bland annat näringslivet, ideella föreningar, invandrarföreningar, polisen, fastighetsägare, pensionärer och ungdomar.

Totalt handlar det om 60–70 personer, som träffas två gånger per år.

– Rådet ska återspegla kommunen och har bland annat ett utbyte med Analysgruppen. Också medlemmarna i Rådet ingår ibland i tidsbegränsade projekt och arbetsgrupper, till exempel när någon förening brinner för en viss fråga.

Från Räddningstjänst till ”säkerhetstjänst”

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser ute på förvaltningarna är inriktningen att de verksamhetsansvariga inte ska behöva skilja på systematiskt brandskyddsarbete, systematiskt arbetsmiljöarbete och handlingsplaner som berör lagen om extraordinära händelser.

– Det är bättre att alla de krav som ställs på kommunen sammanställs till en helhet, betonar Michael Marklund.

Han framhåller också att räddningstjänsten allt mer får rollen som ”säkerhetstjänst” – vilket kräver en viss omställning både internt och i kommunen i stort.

– Traditionellt sett har säkerhetsarbete främst varit förknippat med teknik: brandlarm, trygghetslarm, sprinkler och liknande. Men nu måste vi i högre grad börja fokusera på människor, för realiteten är att 80 procent av alla skador och incidenter beror på den mänskliga faktorn. De bakomliggande skälen kan vara många: stress, otrivsel, oförmåga, slarv, kunskapsluckor, dåligt omdöme, medvetet sabotage...

– Och av de händelser som orsakas av människor finns det i mellan 80 och 90 procent av fallen droger och alkohol med i bilden, åtminstone i storstadsregionerna. Det gäller bland annat vid trafikolyckor, inbrott, stölder och misshandel.

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Satsa på ett heltäckande system för incidentrapportering.
- Bilda en ”opartisk” analysgrupp, där ledande politiker och tjänstemän analyserar inrapporterade risker, incidenter och skador och fattar beslut om förebyggande åtgärder.
- Utse personer som ansvarar för att besluten verkställs. Processen bör kunna följas från inkommet ärende till slutfört ärende.
- Fokusera inte bara på teknik, utan även på människor. 80 procent av alla skador och incidenter beror på den mänskliga faktorn.
- Satsa på ett levande, skadeförebyggande arbete. Fasta, statiska grupper riskerar att till sist bli ”kaffeklubbar”.

Tipsare: Michael Marklund, räddningschef i Staffanstorps kommun.

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av medvetna beslut, medborgarperspektiv och samverkan.

KONTAKT

Staffanstorps kommun
Telefon: 046-251100
www.staffanstorp.se

Michael Marklund påpekar att Staffanstorp visserligen är en liten kommun, men närheten till kontinenten bidrar till att det finns en viss drogproblematik i kommunen.

– Därför har vi satsat på en metodutvecklare för drog- och brottsprevention. Denna person ingår Analysgruppen och är en före detta fältarbetare, som bland annat har stort förtroende hos ungdomarna.

Michael Marklund konstaterar att en sak som skiljer Staffanstorp från många andra kommuner är organisationen kring säkerhetsarbetet. Bortsett från Analysgruppen, Centrala Riskhanteringsgruppen och Rådet har kommunen inga fasta, statiska arbetsgrupper.

– Vår ambition är att bedriva ett levande, skadeförebyggande arbete. Det arbetet tycker vi underlättas genom vår organisation – vi har sett exempel på vad som händer när ”fasta” eldsjälur i en kommun slutar. Då riskerar hela arbetet att stagnera och bli mer som en kaffeklubb, säger Michael Marklund.

Han poängterar också att Staffanstorps kommun går in för att dra nytta av det arbete som nu läggs ned på risk- och sårbarhetsanalyser och handlingsplaner.

– Visst går det att utforma en pappersprodukt och få den godkänd av Länsstyrelsen. Men hela vitsen med arbetet måste ju vara att försöka skapa en så trygg och säker kommun som möjligt. ●

Dyrköpta erfarenheter

Den 1 augusti 2003. Tidigt på morgonen kommer ett automatiskt brandlarm till räddningstjänsten i Växjö: regionpsykiatriska kliniken, Sankt Sigfrids sjukhus. Larmet leder till stor insats från räddningstjänsten. Ambulanser och polisfordon sänds till platsen. På plats kan brandmännen konstatera fullt utbruten brand. Det råder kaos.

Dörrarna är låsta och fönstren är av pansarglas. Med yxor försöker man krossa glaset. Personal och rökdykare gör en heroisk insats. Rökutvecklingen från brinnande inredning är dramatisk. Under stora svårigheter får man ut patienterna. Två har då avlidit, tre har svåra lungskador, två kan behandlas på platsen initialt. Branden kan ännu inte överblickas av Landstinget Kronoberg. Landstingsdirektören och psykiatrichefen har lämnat sina befattningar.

Erik Finander med 33 års tjänst inom landstinget är säkerhetschef:

– På punkt efter punkt i vårt arbete och i vår säkerhetspolicy kan vi se hur branden har satt sina spår. Veckan efter tragedin anställdes en brandskyddsledare på heltid som hämtades från den kommunala räddningstjänsten och var på plats i början av år 2004.

En ny byggnad för kvinnliga patienter ska uppföras. Alla vikarier deltar – liksom alla andra – i obligatorisk brandskyddsutbildning.

Riskmedvetandet har ökat.

Från lås till IT-säkerhet

Redan 1999 tog Landstinget Kronoberg fram en säkerhetspolicy som grundar sig på ett gemensamt dokument – utarbetat tillsammans med Region Skåne och Landstinget i Blekinge.

Internutbildning och system för avvikelserapportering har införts. Risk- och sårbarhetsanalyser har resulterat i att fyra särskilda scenarion studeras. Förutom brand gäller det vattenbrist, hot och våld, elsäkerhet och möjliga storskaliga haverier inom det växande IT-området.

Erik Finander
Säkerhetschef
Landstinget Kronoberg

Fakta om Landstinget Kronoberg

Kronobergs läns landsting ansvarar för vård av **180 000 invånare** och omfattar **åtta kommuner**.

Landstinget har **5 500 anställda** och två akutsjukhus.

Risk-/hotbild

”De största riskerna/hoten inom landstinget är vattenbrist, brand, el och IT-säkerhet”, säger Erik Finander.

*“Helhetssynen när
det gäller säkerhet
genomsyrar arbetet
inom Landstinget
Kronoberg”*

Erik Finander:

– De närmaste fem åren kommer fokus att flyttas alltmer från lås och skalskydd till just IT-säkerhet. Det är värt att notera att de flesta passage-system idag är IT-beroende.

Landstinget Kronoberg antog en ny katastrofplan 2001. År 2004 var det dags för revision, men erfarenheterna från branden tillsammans med Socialstyrelsens nya riktlinjer har i själva verket inneburit att en helt ny plan har utvecklats, inriktad på särskilda händelser. Och sedan 1996 finns ett etablerat samarbete mellan landstinget, polisen, länsstyrelsen och länets åtta kommuner. Katastrofplanen har två tyngdpunkter – dels masskadesituationer i samhället som kräver stora och uthålliga medicinska resurser – dels interna olyckor, i de egna systemen, med långtgående konsekvenser.

– Det innebär ett nytt fokus som är en av många direkta erfarenheter av branden, nämligen att vi själva kan drabbas. Vi har inte tänkt riktigt i de banorna tidigare, säger säkerhetschefen och tillägger:

– När vi tog initiativet till det vi kallar Krissam (Krisamverkan Kronoberg) var det viktigt att skapa en känsla av delaktighet. Vi valde bort alternativet att sända ut ett papper som riskerade att hamna i en pärm. Istället satsade vi på personliga möten och Kronoberg med sina 180 000 invånare och åtta kommuner lämpade sig väl för att skapa nära kontakter. Personkännedom är självklart viktig – inte minst i pressade situationer och när det råder tidsbrist. Krissam är uppbyggt kring ett gemensamt telefonnummer och ett internetbaserat informationssystem, säger Erik Finander.

Öppenhet och skydd

Det har varit ganska lätt att engagera personalen i säkerhetsarbetet. Säkerhetschefen, som är landstingsdirektörens rådgivare i säkerhetsfrågor, pekar på hur allting hänger ihop. Arbetsmiljö, stöldskydd, brandskydd, passagesystem, driftsäkerhet, ekonomisk kontroll är alla grenar på samma träd. Säkerhetsarbetet utgår från den enskilde medarbetaren. Är personalen utbildad och motiverad är det lättare att se helheten. Personskyddet har också lyfts fram.

– Vi trodde att hot och överfall var ett storstadsfenomen. Så är det inte längre. Vi har till och med haft ett fall av gisslantagande på en vårdcentral. Problemet som alltid när det gäller sjukvårdsdelen inom landstinget är balansen mellan krav på öppenhet och tillgänglighet och möjligheterna till skydd och låsta utrymmen.

Enheten för säkerhet och beredskap har inlett samverkan med sakkunniga i arbetsmiljöfrågor och landstingets miljösamordnare, bland annat för att utveckla ett gemensamt program mot hot och våld. Det är ytterligare ett exempel på hur helhetssynen när det gäller säkerhet genomsyrar arbetet inom Landstinget Kronoberg.

*“Den är ett
levande dokument
med ständiga
kompletteringar
och revisioner”*

Erfarenhet används i utbildning

En del av de smärtsamma erfarenheter som ansvariga, personal och patienter gjorde i samband med branden 2003 används nu i utbildningen. Erik Finander har haft genomgångar med kolleger inom andra landsting.

– Varje händelse är unik, men det finns ändå generella slutsatser att dra. Vi satsar för fullt på utbildning, vi har ändrat rutiner, vi har omarbetat instruktioner och reglementen, vi har sett över ansvarsfrågorna och linjeorganisationen, vi bygger nytt och förståelsen för risk- och säkerhetsarbete har ökat avsevärt. Alla frågor som handlar om säkerhet tas idag på stort allvar – inte minst av politikerna. Vi vet ännu inte om branden slutar i en rättegång där ett eventuellt brott mot arbetsmiljölagarna står i fokus. Men tragedin har redan resulterat i 13 – 14 olika utredningar och genererat nya kunskaper och insikter.

Redan under 90-talet lade Landstinget Kronoberg fast sin säkerhetspolicy. Den bygger på tydligt ansvar och en bredd som omfattar all verksamhet. Och den är ett levande dokument med ständiga kompletteringar och revisioner. Ny lagstiftning (Lagen om skydd mot olyckor, LSO) innebär fortsatt översyn och förändringsarbete.

– Det är så det måste vara, säger Erik Finander, säkerhetschef, med ett helt yrkesliv bakom sig i landstingets tjänst. ●

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Se till helheten!

Tipsare: Erik Finander

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av långsiktighet, samverkan, behovsanalys och målstyrning.

KONTAKT

Landstinget Kronoberg
Telefon: 0470-58 80 00
www.ltkronoberg.se

Allt följer en röd tråd

Andreas Doering
Säkerhetssamordnare
Enköpings kommun

Fakta om **Enköpings kommun**

Kommunen är centralt belägen vid Mälaren i Uppsala län.

Arealen är 1 184 kvadratkilometer och **antalet invånare** 38 005 (2003).

Utöver Enköping ingår tätorter som Örsundsbro, Hummelsta, Fjärdhundra och Grillby i kommunen.

Kommunen har cirka **3 000 anställda**.

Risk-/hotbild

”Jag skulle beskriva Enköping som en ganska ordinär kommun, utan någon större hotbild. Men vi har många transporter genom kommunen, både på väg och järnväg”, säger brandmästare Andreas Doering.

Ett säkerhetsarbete som omfattar alla nivåer – från politiker och förvaltningschefer till förskollärare och vaktmästare. Det är inriktningen i Enköpings kommun, där räddningstjänsten har en samordnande funktion.

– Alla i organisationen görs delaktiga. Det leder till att vi möts av ett stort engagemang, berättar brandmästare Andreas Doering.

Inästan 30 år har han jobbat inom räddningstjänsten, men det senaste decenniet har hans roll gradvis förändrats. Från att ha jobbat med operativa insatser arbetar Andreas Doering numera främst med förebyggande risk- och säkerhetsfrågor.

– Det är ett jättekul jobb, och från kommunens sida är det här ett bra sätt att ta till vara på kompetensen hos den äldre personalen inom räddningstjänsten. Vi är vana vid att hitta lösningar på olika problem, samtidigt som vi genom åren har skaffat oss vissa kunskaper om alla förvaltningar. Och om vår egen kompetens inte räcker till så tar vi hjälp av utomstående experter, säger Andreas Doering.

Det var i början av 90-talet som Enköpings kommun inledde sin stora satsning på säkerhetsarbete. Flera faktorer sammanföll: dels kom initiativ från förvaltningscheferna, dels började försäkringsbolagen ställa hårdare krav på kommunerna.

1996 startade Enköpings kommun ett metodiskt arbete med så kallade risk- och säkerhetsprocesser, vilket i praktiken motsvarar dagens risk- och sårbarhetsanalyser.

– Vi var tidigt ute och levde upp till lagen om skydd mot olyckor långt innan den kom. En förklaring till det kan vara att vi här i Enköping har en kultur av att gå samman och lösa problem, säger Andreas Doering.

Risk- och säkerhetsprocessen

Risk- och säkerhetsprocessen bygger i korthet på att varje kommunalt objekt – till exempel en skola eller ett äldreboende – bedömer vilka risker som finns inom verksamheten och utifrån det upprättar en åtgärdsplan och en skyddsorganisation.

Processen börjar med ett upptaktsmöte, där förvaltningschefen, objektets övergripande chefer och en representant för räddningstjänsten deltar. Här dras riktlinjerna upp, samtidigt som man utser tre, fyra personer ute i verksamheten som ska ingå i arbetet.

– Handlar det om ett daghem blir det kanske en förskollärare, en barnskötare och en vaktmästare som väljs ut. Det avgörande är att personerna är intresserade av säkerhetsarbete, påpekar Andreas Doering.

När objektsgruppen är utsedd startar en utbildning i räddningstjänstens regi. Bland annat får gruppmedlemmarna besöka räddningstjänstens övningsfält och delta i en rad realistiska övningar, däribland en brand.

– Det blir en helt annan erfarenhet än att titta på video, konstaterar Andreas Doering.

Nästa steg i processen är att objektsgruppen tillsammans med räddningstjänsten kartlägger objektets risker och brister. Därefter formuleras en åtgärdslista, som i sin tur följs av avstämning, utvärdering och uppföljning av processarbetet.

På varje objekt utses en säkerhetsansvarig, som bland annat ska samverka med kommunens säkerhetssamordnare och med räddningstjänsten.

En av objektsgruppens uppgifter är att sammanställa en brand- och säkerhetspärm, som sedan blir ett viktigt hjälpmedel i verksamheten.

I pärmen samlas de dokument, checklistor och instruktioner som kommer fram under arbetets gång. Materialet kan användas i nöd- och krissituationer, till exempel när det behövs namn- och telefonlistor över olika kontaktpersoner.

Men pärmen kan även användas i förebyggande syfte och som stöd för olika rutiner.

– Från räddningstjänsten trycker vi särskilt på att det ska finnas insats- och åtgärdsplaner och färdiga checklistor. Och det är viktigt att inte bara titta på sådant som rör bränder och brandskydd, utan på alla tänkbara sorters olyckor. Vi arbetar också för minska risken för till exempel personskador, inbrott, el- och vattenskador och skadegörelse, framhåller Andreas Doering.

Han konstaterar att det i mångt och mycket handlar om att ”öppna säkerhetsögonen” hos personalen ute på objekten.

Vid arbetsmiljöronder får objektsgruppen göra en rad kontroller – allt från att se över skalskyddet till att undersöka om det finns risk för mögelskadorna i lokalerna.

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Satsa på utbildning i hela organisationen och gör personer på alla nivåer delaktiga i arbetet.
- Utse en säkerhetsansvarig på alla objekt (det vill säga varje skola, äldreboende och så vidare).
- Satsa på checklistor och åtgärdsplaner med tydliga rutiner.
- Inrätta ett inrapporteringsystem som ger överblick över ”felaktiga beteenden” på de olika objekten.
- Integrera säkerhetsarbetet i arbetsmiljöarbetet.
- Lägg upp arbetet så att varje förvaltning får ut något positivt av jobba med säkerhet. Ett exempel är att knyta an till försäkringsfrågor och införa ett internt system, där förvaltningarna får lägre självrisk när de uppfyller vissa säkerhetskrav.

Tipsare: Andreas Doering, brandmästare i Enköpings kommun.

“Mycket handlar om att öppna säkerhetsögonen”

*“Säkerhetsfrågorna
får allt större
betydelse och är
i dagen viktig del
av en kommuns
marknadsföring”*

Dessutom är målet att få igång diskussioner om olika händelser och beteenden.

– 10 000 felaktiga beteenden leder statistiskt sett till 1 000 tillbud, som leder till 100 små skador, tio större skador och en katastrof. För att minska riskerna för skador och katastrofer gäller det därför att försöka få bukt med felaktiga beteenden.

– Till vår hjälp där har vi i Enköping ett egenutvecklat inrapporteringsystem som är väldigt bra. Systemet används på alla förvaltningar, och alla deras skador och störningar ska rapporteras. Därmed får vi och kommunens riskhanteringsgrupp ett bra helhetsgrepp om vilka felaktiga beteenden som förekommer på ett visst objekt.

Stort intresse för säkerhetsfrågor

Förvaltningarna och räddningstjänsten väljer varje år ut cirka tio objekt som genomgår risk- och säkerhetsprocessen. I år har man bland annat prioriterat en grundskola, en gymnasieskola, ett vårdhem och ett LSS-boende.

Från 1996 och fram till nu har drygt 60 objektsgrupper bildats. Uppemot 250 medarbetare inom Enköpings kommun har utbildats inom området risk och säkerhet.

– Hela uppdraget bygger på att varje förvaltning ska känna att de får ut något av arbetet. Syftet är att skapa delaktighet på alla nivåer och få alla med på resan. På sikt tror jag att de anställda kommer att ta upp säkerhetsfrågor även på personalmötena. Tanken är att det ska bli en naturlig del av arbetsmiljöarbetet, säger Andreas Doering.

Han påpekar att intresset för säkerhetsfrågor just nu är stort ute i verksamheterna.

– Folk ringer till oss på räddningstjänsten och frågar när vi ska komma till deras objekt. Personalen ser oss som problemlösare och vill ha hjälp med att göra riskinventeringar och åtgärdsplaner.

Ryktet har spridit sig om att risk- och säkerhetsprocessen bidrar till att tydliggöra ansvar och få fart på gamla ”surdegsprojekt”. Andreas Doering ger ett exempel:

– Om en fläkt är trasig någonstans har det kanske tidigare suttit uppe en felanmälningslapp i flera veckor, utan att något har hänt. I objektsgrupperna finns det nu tydliga rutiner att tillgå. Man utser en ansvarig, bestämmer när allt ska vara klart och hur kostnadsfrågan ska lösas. Om inte besluten följs kommer de andra i gruppen att reagera och säga ”men du hade ju ett slutdatum för det där!”. På så sätt har det blivit mer prestigé i att åtgärda sina punkter på listan.

När säkerhetsarbetet blir konkret ökar som regel engagemanget, betonar Andreas Doering.

*“När säkerhets-
arbetet blir
konkret ökar
engagemanget”*

– Vi berör säkerhetsfrågor i stort, inte bara skydd mot olyckor. Dessutom är vi måna om att inte presentera färdiga lösningar, utan låter processen ha sin gång. Det är viktigt att de anställda ute på objekten själva får ta fram material som är anpassat för just deras verksamhet.

Risk- och säkerhetsprocessen ingår som en del i det arbete som bedrivs i nästa led, då varje förvaltning och varje nämnd gör risk- och sårbarhetsanalyser och upprättar handlingsplaner för skydd mot olyckor.

Dessa planer sammanfogas sedan till en övergripande handlingsplan för hela kommunen, och målet är att denna handlingsplan ska fastställas av fullmäktige senast vid årsskiftet.

– Det finns tydliga kopplingar från processerna ute i verksamheterna till den övergripande handlingsplanen. Allt följer en röd tråd, säger Örjan Bergman, ställföreträdande räddningschef i Enköping.

Även han framhåller att engagemanget för säkerhetsfrågor är stort i kommunen, även bland politikerna.

Arbetet med risk- och säkerhetsprocesserna är inget som belastar förvaltningarnas ordinarie budget, utan bekostas med medel från en fond som tillkommit vid kommunens försäkringsupphandling.

Pengarna ligger under kommunstyrelsen och används även till punktsatser, till exempel jordfelsbrytare på daghem.

Internt har Enköpings kommun en princip om att varje förvaltning ska bära en viss självrisk för de skador som inträffar. Å andra sidan får förvaltningarna en reducerad självrisk om de uppfyller vissa säkerhetskrav, till exempel när det gäller lås och larm.

Kommunens satsningar på säkerhetsarbete ledde för några år sedan till att Enköping utsågs till "Sveriges säkraste kommun". Men arbetet med att skapa ett ännu säkrare samhälle går vidare.

– Det här är ett jobb som tar tid och kräver kontinuitet. Men säkerhetsfrågorna får allt större betydelse och är i dag en viktig del av en kommuns marknadsföring. Bland annat blir det vanligare att företag ställer frågor om säkerhet innan de etablerar sig på en ort, säger Andreas Doering.

Steg för steg införs nu risk- och säkerhetsprocessen på samtliga kommunala objekt. Samtidigt är ambitionen att kommunens säkerhetsarbete ska fortsätta att utvecklas.

– Vår svaga punkt i dag är att vi inte har färdiga rutiner för hur uppföljningarna ute på objekten ska genomföras på ett kontinuerligt sätt. Dessutom måste vi bli bättre på tvärkommunikation och få ett ökat samarbete över förvaltningsgränserna, säger Andreas Doering. ●

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av ett engagerat ledarskap, allas delaktighet och snabba reaktioner.

KONTAKT

Enköpings kommun
Telefon: 0171-250 00
www.enkopings.se

“Syftet är att skapa delaktighet på alla nivåer och få alla med på resan”

Vi har ett tydligt kundfokus

Lennart Aronsson
kommunsekreterare
Storfors kommun

Fakta om om Storfors kommun

Kommunen ligger i Värmlands län.

Arealen är 394 kvadratkilometer och
antalet invånare 4 596 invånare.

Utöver Storfors ingår tätorten Kyrksten
med cirka 600 invånare. Kommunen har
ca **350 anställda**.

I kommunen finns flera företag som
producerar rör, bland annat rostfria VA-
system.

Risk-/hotbild

”En av våra risker är utsläpp av farliga
ämnen, till exempel i vatten. Det före-
kommer en hel del farligt gods-trans-
porter i kommunen. Det finns också risk
för trafikolyckor – många turistbussar
och bilar passerar här på väg till fjällen.
Andra risker är bränder och störningar i
el- och vattenförsörjningen”, säger
kommunsekreterare Lennart Aronsson.

I Storfors kommun används risk- och sårbarhetsanalysen i flera olika sammanhang: i riskhanteringen, i samhällsutvecklingen och i arbetet med att förebygga olyckor och risker. Analysen ska dessutom utgöra en grund för budgetarbetet.

– Risk- och sårbarhetsanalysen kommer att vara en ryggrad i vårt arbete, säger kommunsekreterare Lennart Aronsson.

Under förra hösten startade Storfors kommun sitt arbete med risk- och sårbarhetsanalyser.

– Vi började med att bjuda in de verksamhetsansvariga till en halv-dagsträff. Där berättade vi om syftet med risk- och sårbarhetsanalyser och betonade att det är viktigt att ta med alla risker, från de minsta till de största.

– För att kunna förebygga skador gäller det att göra människor obser-
vanta, både i vardagen och vid planarbete, förklarar Lennart Aronsson,
som är kommunsekreterare och försäkringsamordnare.

Under mötet fick nyckelpersonerna inom bland annat skola, barnom-
sorg och hemvård gå igenom sin verksamhet och klassificera sina risker.

– Det visade sig finnas en del faror som man kanske inte hade tänkt så
mycket på tidigare. Och det i sin tur ledde till att vi på kommunkontoret
fick nya infallsvinklar.

– Det gäller ju att tänka på allt: hur hanterar vi en trafikolycka med
farligt gods? Vad händer om ett barn skadar sig i skolan, eller om en
pedofil upptäcks i barnomsorgen? När något inträffar ska alla veta vad
de ska göra. Det gäller hela kedjan – från personal till politiker, fram-
håller Lennart Aronsson.

Han påpekar att det visserligen finns mallar för risk- och sårbarhets-
analyser, men det finns ett mervärde i att låta verksamheterna själva
arbeta fram sitt material.

– De anställda på till exempel en barnstuga är experter på de risker
som finns just där. Och i förlängningen är risk- och sårbarhetsanalyserna
även ett hjälpmedel för dem. Därför är det viktigt att få fram ett levande
material, som sedan kompletteras med checklistor och utbildning.

Risk- och sårbarhetsanalyser en ryggrad

Risk- och sårbarhetsanalyser kommer, enligt Lennart Aronsson, att bli en ryggrad i kommunens riskhantering. Han betraktar analyserna som en viktig del av ett helhetstänkande, som omfattar allt från skadeförebyggande åtgärder till försäkringsfrågor.

I Storfors kommun har fullmäktige slagit fast att risk- och sårbarhetsanalyser ska användas inom tre områden: vid samhällsutveckling, i arbetet med att förebygga olyckor och risker och som en del av budgetarbetet.

– Senast den 30 juni varje år ska materialet revideras av fullmäktige. Då går vi igenom vilka större risker som har tagits bort, vilka som har minskat, vilka som har tillkommit och som vi därmed måste jobba vidare med. Syftet är att vi hela tiden ska ha en aktuell åtgärdsplan, förklarar Lennart Aronsson.

Eftersom det är uttalat att risk- och sårbarhetsanalyser ska ligga till grund för budgetarbetet avsätts pengar för att förebygga olika risker. Tanken är att tre till fem punkter ska prioriteras varje år.

– Det finns en tydlig politisk ambition om att Storfors ska vara en trygg och säker kommun för alla som bor och verkar här. Kommunen har startat ett stort arbete som är väldigt inriktat på kunden, det vill säga tredje man. Satsningen kallas "Vision Storfors 2015" och handlar om hur kommunens framtida inriktning ska se ut, i allt från kommunikationer till näringsliv. En av hörnstenarna är att kommunen ska kännetecknas av en stor trygghet, säger Lennart Aronsson.

Skadebarometern

Storfors kommun anslår bland annat medel för folkhälsa, där det också ingår särskilda satsningar på barn och unga.

Som exempel avsätts 100 000 kronor per år till ett projekt som kallas Skadebarometern, och som går ut på att synliggöra kommunens kostnader för skadegörelse.

– Tidigare drabbades skolan av skador motsvarande cirka 200 000 kronor per år. Men sedan vi införde Skadebarometern för några år sedan har skadegörelsen minskat påtagligt.

Numera när något blir sönderslaget i skolan belastas det särskilda Skadebarometer-kontot. Här debiteras både kostnaden för till exempel en ny dörr och för arbetstiden. Samtidigt synliggörs summan på en stor barometer som alla på skolan kan se.

– Lärare informerar eleverna om vad de hade kunnat få i stället för den sönderslagna dörren. Dessutom informerar vi om händelsen i kommunens informationstidning.

*“Det finns ett
mervärde i att låta
verksamheterna
själva arbeta fram
sitt material”*

TIPS I SÄKERHETSARBETET

- Låt nyckelpersonerna ute i verksamheterna klassificera sina risker – de är experter inom sina respektive områden.
- Se till att risk- och sårbarhetsanalyserna blir ett "levande" material, som exempelvis revideras av fullmäktige varje år.
- Prioritera tre till fem "riskpunkter" varje år.
- Synliggör kommunens kostnader för till exempel skadegörelse, och gör skolungdomar medvetna om vad de kan få för pengarna i stället.
- Samverka med grannkommuner och frivilligorganisationer.

Tipsare: Lennart Aronsson, kommuneckreterare i Storfors kommun.

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av medborgarfokus, allas delaktighet och medvetna beslut.

KONTAKT

Storfors kommun
Telefon: 0550-651 00
www.storfors.se

De pengar som finns kvar på Skadebarometer-kontot när året är slut fördelas ut till skolorna, där eleverna själva får bestämma hur pengarna ska användas. Kanske blir det en fjällresa till Sälen, en badresa till Örebro eller en diskokväll.

– Med hjälp av Skadebarometern visar vi att skadegörelse är helt bortkastade pengar, och att den som förstör också förstör för sig själv.

Enligt Lennart Aronsson är både skolpersonal, elever, föräldrar med flera starkt involverade i "Barn och unga"-projektet. Här ingår också ett förebyggande arbete mot alkohol och droger.

– Indirekt är även det ett riskhanteringsarbete. Olyckor och bränder förekommer i ökad omfattning vid tillfällen då personer är drogpåverkade.

Kommuner samarbetar

När det gäller räddningstjänst ingår Storfors kommun i ett kommunalförbund. Övriga medlemmar är Filipstad, Degerfors, Hällefors, Kristinehamn och Karlskoga.

Ett särskilt samarbete har Storfors med grannkommunen Filipstad.

– Min kollega i Filipstad och jag håller på att se över hur vi kan utveckla vår samverkan, till exempel i form av gemensamma övningar. Syftet är att spara tid och pengar för båda kommunerna.

– Förhoppningen är att vi ska kunna samarbeta inom flera olika områden – till exempel kunna stötta varandra vid elavbrott.

I Storfors finns också ett nära samarbete med kommunens frivilligorganisationer, däribland en civilförsvarsförening. En så kallad resursgrupp har bildats och kan rycka in vid händelser som kräver utrymningar, avspärningar, transporter, eftersök och liknande.

– Medlemmarna i resursgruppen har en stor vilja att hjälpa till, och vi har ett stort behov av deras insatser, förklarar Lennart Aronsson.

Storfors är en liten kommun, med korta beslutsvägar och många former av samverkan.

– Vi arbetar brett och har ett helhetstänkande. Samtidigt finns en stor politisk vilja att jobba med säkerhetsfrågor. Utmaningen är dock att få tiden att räcka till. Har man kommit en bit på väg, så vill man gärna nå ännu längre, säger Lennart Aronsson. ●

Ett råd för trygghet och hälsa

Arne Lernhag har varit politiker i Öckerö kommun sedan 1989 och sedan årsskiftet 2003 är han moderat kommunalråd.

– Det är stor skillnad på hur det är idag och hur det var förr, säger Arne Lernhag. Tidigare dök räddningschefen upp på kommunstyrelsens möten, pratade obegripligt, delade ut t-shirts och begärde pengar till en ny brandbil. För oss politiker var det svårt att förstå, och att kunna argumentera för eller mot. Nu är räddningstjänstens arbete begripligt och vi kan föra en dialog kring det. Och detta beror faktiskt helt på Kenneth Ericsons sätt att arbeta, för när han kom hit så började förändringen.

Kenneth Ericson har bland annat satt prislappar på all den verksamhet som räddningstjänsten har. Senast det märktes var när räddningstjänsten ålades att spara 400 000 kronor. Kenneth Ericson gjorde en konsekvensanalys och visade vad det skulle få för effekt på bland annat säkerhetsarbetet. Detta ledde till att sparkravet ändrades.

– Vi politiker har blivit mer medvetna om vad det är vi beslutar om och vad det får för konsekvenser. Insynen i räddningstjänstens arbete har ökat helt enkelt, säger Arne Lernhag.

– När det gäller det systematiska säkerhetsarbetet är vi fortfarande i startgroparna för det. Men utbildning i säkerhetsarbete kan rädda liv om t.ex. en undersköterska lär sig hur hon får ut en patient ur ett brinnande rum. Och när räddningstjänsten genomför de här utbildningarna så ser personalen också hur de bäst kan rädda liv, t.ex. att vid ett larm visa räddningstjänsten vilken väg det är bäst att dra brandslangen om det börjar brinna på ett äldreboende.

– Jag gillar också idén med en ”Fixar Malte”. Där finns det mycket pengar att spara, t.ex. fallolyckor kostar stora pengar för kommunen. Det är till den typen av säkerhetsarbete jag vill komma, men vi är inte där än.

Arne Lernhag tycker att Kenneth Ericsons arbetsmetoder har många fördelar. Men det han återkommer till är just den ökade insynen och den ökade förståelsen för räddningstjänstens arbete.

– Kenneth Ericson är oftast närvarande vid kommunstyrelsens möten och då förklarar han vad som är på gång och hur han tycker att vi ska

Arne Lernhag
Politiker
Öckerö kommun

Kenneth Ericson
Säkerhetschef
Öckerö kommun

Fakta om Öckerö kommun

Öckerö ligger i Göteborgs norra skärgård och består av tio öar. Det bor ca **12 000 personer** på öarna, de flesta på Hönö som också är den största ön.

Det finns fyra förvaltningar: samhällsbyggnadsförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, socialförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen.

Räddningstjänsten är organiserad under kommunstyrelsen

Risk-/hotbild

”Matningen med färskvatten går delvis på en distributionsledning till Öckerö. Ett avbrott på denna skulle bli besvärande. En fastighetsbrand vintertid, med kraftigt blåst, i några av våra bostadstätta områden skulle kunna få ödesdigra konsekvenser”, säger Kenneth Ericson.

*“Säkerhets-
frågorna har
idag hög status”*

göra det. Det har inneburit att vi inte alltid har gjort som länsstyrelsen eller Räddningsverket har tyckt.

Han tar fram sin plånbok och drar ut ett laminerat kort på cirka fem gånger sju centimeter.

– Det här är vår krisledningsplan, säger han och visar att på bägge sidor av kortet finns det uppgifter om vem som tar beslut inom vilka områden om en krisupstår.

– Och så har vi bestämt att vid en kris träffas vi i ett sammanträdesrum i kommunhuset, och så hanterar vi krisen utifrån den situationen. Det är ingen idé att ha planer för alla upptänkliga kriser. Har man förberett sig på trettio kriser så inträffar den trettioförsta. Se t.ex. på Orust, hur skulle de ha kunnat förbereda sig på sådana skyfall och på den översvämningskatastrof som det blev?

– Nu har jag, lite överdrivet, det här kortet som ledning istället för en pärm i hyllan, enkelheten är det viktigaste.

– Säkerhet innebär att de som bor här ute ska känna sig säkra när det gäller olyckor och tillbud. Två av våra områden kallas säkerhet och trygghet. Säkerhet är att förebygga olyckor. Trygghet är att om något skulle hända så ska medborgaren känna sig trygg i att det kommer hjälp. Det är kärnan i hela vår verksamhet.

Kenneth Ericson har arbetat som räddningschef i ö-kommunen Öckerö i sex år. Ursprungligen kommer han från Karlstad och när han kom till Öckerö kom han närmast från Räddningsverket.

– Jag visste till åt vilket håll det barkade med den nya lagstiftningen. Så jag kunde säga att antingen så följde vi den nya inslagna linjen eller så kör vi på i gamla hjulspår. Jag valde det förstnämnda.

Kenneth Ericson började sakta men säkert omdefiniera räddningstjänstens roll. Från traditionell brandkår till dagens mål: att kunna byta namn på Räddningstjänsten till Riskhanteringsenheten med allt vad det innebär.

– Där är vi inte riktigt än. Men det kommer. Hittills har arbetet inneburit bland annat att Räddningstjänsten allt mer ses som en samordnare. Vår roll är att följa vad som händer inom olika områden och påtala behoven som finns. Budgetansvaret får sedan de som ”äger” området. Vår budget belastas bara när det är vi som ”äger” området, dvs. när det framgår i vår budget att det är vårt ansvar. På våra chefsmöten har vi t.ex. en stående punkt som heter systematiskt arbetsmiljöarbete. Det är den inåtriktade verksamheten in mot de kommunala förvaltningarna. När det gäller detaljplanearbete har vi yttrande till samhällsbyggnadsnämnden som i första hand handlar om brand och så lämnar vi råd i säkerhetsfrågor.

– Systematiskt arbetsmiljöarbete är viktigt eftersom det reglerar arbetsgivarnas och arbetstagarnas ansvar. För att få personalen och cheferna att arbeta med detta så har vi bland annat tagit fram pärmar med checklistor för internkontroll och säkerhet inom de olika verksamheterna. Just nu er-

*“Vi politiker
har blivit mer
medvetna om vad
det är vi beslutar
om och vad det får
för konsekvenser”*

bjuder vi dessutom alla verksamheterna utbildning i hur de ska upprätta ett brandskyddsdokument och vid utbildningstillfället tar vi även upp annat som har med arbetsmiljön att göra. På ett dagis kan det handla om tipp-skydd på spisarna och på ett äldreboende kan det vara bra att veta hur man stänger av vattnet. När man sedan har upprättat ett brandskyddsdokument så måste man göra en internkontroll och det kommer vi kolla upp. Vi vill visa att brand bara är ett delproblem och istället fokusera på helheten.

Förändrad image

Det är tydligt hur angelägen Kenneth Ericson är att ändra bilden av räddningstjänsten som enbart uttryckande blåsljusverksamhet med, som han säger, ”stora blanka bilar och rökdykning”. Ett annat exempel på vad räddningstjänsten kan syssla med i det förebyggande arbetet är uppsökande verksamhet:

– Om någon från oss kunde följa med hemtjänsten på hembesök så skulle vi t.ex. kunna förebygga olyckor i hemmet hos en massa gamla människor. Detta kommer vara mycket viktigt eftersom vi får allt fler gamla. När kvarboendepincipen råder så finns det mycket pengar att hämta i, och mycket lidande att sätta stopp för, om man kan förebygga t.ex. fallolyckor. Sedan skulle vi vilja följa Höganäs arbetssätt och ha en egen ”Fixar Malte”, dvs. att en och samma person åker runt till de äldre och hjälper till med saker som kan innebära en ökad fara. Det kan vara något så enkelt som att slippa stå på en stol för att byta en glödlampa.

Unikt råd

För att få ut säkerhetstänket till alla verksamheter och på alla nivåer har man på Öckerö startat ett tvärsektorielt råd: ”Rådet för trygghet och hälsa”. Detta är en sammanslagning av folkhälsorådet, brottsförebygganderådet, trafiksäkerhetsrådet och krishanteringsrådet.

– Rådet för trygghet och hälsa är unikt, säger Kenneth Ericson, där har vi allt under en och samma hatt. Vi träffas fyra gånger per år och då tar vi upp specifika problem och där diskuterar vi hur vi kan hjälpas åt med våra resurser. Detta har lett till olika saker. Bland annat har vi nu en anställd för att jobba med problemet med mopedolyckor här ute. Hon är anställd på 50 % av kommunen och 50 % av hälso-och sjukvårdsnämnden. Hon har i sin tur ett nära samarbete med vår drogsamordnare och med polisen. I hennes arbete ingår bland annat att kartlägga problemen och se vem som ”äger” problemet och sedan får de områdena ta sitt ansvar.

– Vårt arbete har varit framgångsrikt. Det märks framför allt i chefsgrupperna. Nu börjar de tala om säkerhet på eget initiativ och jag kan luta mig tillbaka.

TIPS I SÄKERHETSARBETET

- Den som är ägare av risken måste förstå vad som förväntas. Så krångla inte till analysarbetet med för sofistikerade riskbildsmodeller. Arbeta med siktet inställt på längre tidsperspektiv. Sök och eftersträva alltid en väl fungerande dialog.

Tipsare: Kenneth Eriksson

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av engagerat ledarskap allas delaktighet och medvetna beslut.

KONTAKT

Öckerö kommun
Telefon: 031-97 62 00
www.ockero.se

Ett levande handlingsprogram

En annan stor förändring som ligger till grund för säkerhetsarbetet är det nya handlingsprogrammet för "säkerhets- och beredskapsförmågan" i Öckerö kommun. Istället för att ha ett enda stort dokument har man nu ett femsidigt dokument som är själva handlingsprogrammet. Till det dokumentet finns ett stort antal dokument kopplade. Det innebär i praktiken att när det är dags att ändra något i handlingsprogrammet så behöver kommunfullmäktige inte fatta beslut om programmet i sin helhet utan man beslutar bara om det dokument som är aktuellt för tillfället. Kenneth Ericson säger att detta gör dels att handlingsprogrammet hålls levande men också att det har gjort politikerna med engagerade i räddningstjänstens frågor.

– Tidigare visste inte politikerna vad som stod i räddningsplanen. De gillar den här modellen eftersom vi bland annat har delegerat flera områden till kommunstyrelsen. Vi behöver inte längre ta alla detaljbeslut i kommunfullmäktige.

– När jag skrev handlingsprogrammet försökte jag skriva det som jag trodde att kommunfullmäktiges ordförande skulle skriva, inte som en tjänsteman som försvarar sin egen verksamhet. Resultatet blev en översiktlig plan med rubrikerna: riskbild, beredskap för ledning, beredskap för teknisk försörjning, beredskap för personalförsörjning och beredskap för räddningstjänsten.

– Uppföljning är jätteviktigt. Poängen i det hela är de underställda dokumenten i handlingsplanen. Det är de som gör att planen kan leva och ständigt hållas ajour. Vissa frågor har ju en livslängd på några månader, andra på flera år.

En kritik mot den Kenneth Ericsons typ av handlingsplan kan vara att den bara ser ut att fungera i små kommuner. Men det håller han inte med om:

– Jag vet att även Stockholm och Helsingborg kommer anamma vår struktur, så det fungerar även på större kommuner.

Ett ökat intresse

Han tycker också att intresset från politikerna har ökat hela tiden sedan han började förändringsarbetet.

– I början var det politiska intresset ljummet. De tyckte nog att det var mycket som skulle skrivas ned på papper. Nu känner jag att de har förstått tanken med handlingsprogrammets utformning. Säkerhetsfrågorna har idag hög status. När jag började för sex år sedan var ledarskapet helt annorlunda än idag. Bland annat har vi sedan dess fått ny kommunchef och några nya förvaltningschefer. Timingen var rätt. ●

Vi har projektanställt en informatör

En avgörande del av säkerhetsarbetet går ut på att "få alla med på tåget". Det framhåller Håkan Dahm, vice brandchef i Norrköpings kommun.

– Det ny arbetssättet kräver stora informationsinsatser, både internt och externt. En av våra lösningar blev att projektanställa en informatör, berättar han.

I november 2003 vände sig räddningstjänsten i Norrköping till kommunstyrelsen och fullmäktige för att väcka frågan om hur kommunens framtida säkerhetsarbete skulle bedrivas. I mars 2004 beslutade fullmäktige hur årets verksamhet skulle se ut.

Utifrån beslutet genomför nu kommunen ett utredningsarbete som syftar till att ta fram förslag på handlingsprogram och planer enligt lagen om extraordinära händelser och lagen om skydd mot olyckor.

Arbetet leds av två politiska styrgrupper, där det bland annat ingår politiker från kommunstyrelsen och räddningsnämnden.

Den ena gruppen är inriktad på räddningstjänstfrågor och den andra på skade- och olycksförebyggande frågor. Knutna till styrgrupperna finns även två arbetsgrupper, som består av tjänstemän från brandförsvaret och från olika berörda förvaltningar.

– Det är väldigt viktigt att ha politikerna med, eftersom det är de som ska fastställa målen. Vi har redan från början arbetat med den politiska förankringen och betonat att kommunen både har en myndighetsroll och en utföranderoll. Från att ha varit en brand- och räddningstjänstfråga har säkerhet blivit en kommunledningsfråga, påpekar Håkan Dahm, vice brandchef i Norrköpings kommun.

De båda styrgrupperna har under året haft fem, sex avstämningar vardera. Här fastställs bland annat vilka prioriteringar som ska göras och vem som ansvarar för vad.

– Det hela bygger på att politikerna ska föra diskussioner, och att tjänstemännen ska fungera som diskussionsledare och leda mötet fram till en slutsats. Politikerna får ta del av bakgrundsmaterial om olika risker och ta ställning i sakfrågor.

Håkan Dahm
Vice brandchef
Norrköpings kommun

Fakta om Norrköpings kommun

Kommunen ligger i Östergötlands län.

Arealen är 1 491 kvadratkilometer och **antalet invånare** 124 400.

Utöver Norrköping ingår tätorter som Åby, Skärblacka och Krokek i kommunen.

Kommunen har drygt **9 400 anställda**.

Risk-/hotbild

"I Norrköpings kommun finns många tunga industrier, däribland pappersbruk och petroleumbaserade anläggningar. Dessutom har vi tung trafik av alla sorter – E4, E22, södra stambanan, hamn och flyg", säger förste brandingenjör Hans Eriksson.

“Från att ha varit en brand- och räddningstjänstfråga har säkerhet blivit en kommunledningsfråga”

Håkan Dahm jämför med hur den vanliga gången brukar se ut: att tjänstemännen tar fram ett förslag som politikerna ska säga ja eller nej till.

– Tack vare styrgrupperna får politikerna en ökad medvetenhet, samtidigt som de hela tiden får göra aktiva val. För oss är det här en väldigt bra arbetsform, säger han.

I Norrköpings kommun finns ett stort antal anläggningar som hanterar farliga ämnen. Här finns gott om tung trafik och farligt gods, och kommunen är dessutom överrepresenterad när det gäller brand i bostad.

– Kanske är det här faktorer som har bidragit till vårt sätt att jobba. Vi upplever att medvetenheten kring säkerhet är på uppåtvaknande i både förvaltningar och nämnder. Intresset för dessa frågor har ökat betydligt, konstaterar Håkan Dahm.

Sårbarhetsinventeringar

Det koncept som Norrköpings kommun har valt bygger på att brandförsvaret är den sammanhållande länken i det systematiska säkerhetsarbetet. Kommunen strävar också efter en helhetssyn, där arbetet som anknyter till lagen om extraordinära händelser vävs in i arbetet som anknyter till lagen om skydd mot olyckor. Håkan Dahm beskriver upplägget som ”två samverkande processer”, med samordnade riskanalyser.

Sårbarhetsinventeringarna sker förvaltningsvis, och räddningstjänsten fungerar som motor i arbetet.

– Vi har valt en modell där vi från brandförsvaret går ut till varje kontor, eller förvaltning, och diskuterar vilka risker som finns i verksamheten. Vad händer vid en översvämning, ett långvarigt elavbrott eller en IT-störning? Tillsammans listar vi de sårbara punkterna, berättar Hans Eriksson, förste brandingenjör i Norrköpings kommun.

Sårbarhetsinventeringarna leder sedan till en övergripande rapport som även politikerna kommer att få ta del av.

– Rapporten kommer att visa inom vilka områden vi är bra, var vi är dåliga och var vi har vissa bekymmer. Inventeringarna är ett led i en viktig kartläggning av kommunen. Ett exempel: tidigare har vi kanske haft en känsla av att vi skulle behöva fler reservkraftverk. Nu kommer rapporten att på ett påtagligt sätt visa var det behövs förstärkningar, säger Hans Eriksson.

Utöver att vara förste brandingenjör är han även beredskapssamordnare i kommunen. I den rollen ingår han i flera av de kommunala arbetsgrupper som har bildats för olika sakområden, till exempel försäkringsfrågor och skadeförebyggande frågor.

På kommunledningskontoret finns en säkerhetsstrateg som arbetar med försäkringsupphandlingar och med kommunens interna säkerhet och skydd.

– Vi tjänstemän på olika håll i organisationen pratar regelbundet med varandra, sätter oss in i lagarna och söker gränssnitt i vårt samarbete.

“Lobet och vagnarna måste vara kopplade och dra åt samma håll”

Höga krav på information

När brandförsvaret tidigare i år fick i uppdrag att samordna säkerhetsarbetet fick de samtidigt ett ekonomiskt tillskott från politikerna. Det handlar om medel för en årsarbetare och de extrakostnader som behövs för att arbets- och styrgrupperna ska kompetensutveckla sig.

– Först funderade vi på att söka en tekniker eller brandingenjör, men så fastnade vi för en annan lösning. Vi har projektanställt en informatör, berättar Hans Eriksson.

Han säger att det är ett beslut som man inte har ångrad. De nya lagarna, risk- och sårbarhetsanalyserna och handlingsprogrammen består av många olika delar, som ska kommuniceras både internt och externt i kommunen.

– När man inför ett nytt arbetssätt som det här ställs det höga krav på att informationen fungerar. Då är det en stor tillgång att få hjälp av en professionell informatör, betonar han.

Som exempel nämner Hans Eriksson att ett handlingsprogram bör vara begripligt skrivet och innehålla tydliga mål som möjliggör uppföljningar.

– Informationsbehoven är flera. Det handlar dels om att göra oss inom brandförsvaret medvetna om informationstänkandet, dels att sprida kunskaper till medarbetare och medborgare i kommunen. Informatören hjälper mig med bland annat sårbarhetsinventeringar och handlingsprogram, och utformar blanketter och broschyrer för både internt och externt bruk.

Vice brandchef Håkan Dahm påpekar att en avgörande del av säkerhetsarbetet går ut på att ”få alla med på tåget”.

– Loket och vagnarna måste vara kopplade och dra åt samma håll. Och i det arbetet bidrar informatören till att få kopplingarna till stånd, säger han.

Han konstaterar att det nya, bredare säkerhetstänkandet kräver en hel del omställningar, både hos brandförsvaret och hos kommunen i stort.

– Det här är en ganska omfattande intern process och vi är inte färdiga på långa vägar. Men det känns som om vi har fått en bra start. Arbetet har fått ett stort genomslag i kommunen och präglas av en väldigt positiv syn, säger Håkan Dahm. ●

TIPS

I SÄKERHETSARBETET

- Satsa på professionell information – ta gärna hjälp av en informatör.
- Se till att handlingsprogrammen blir begripligt skrivna, och att de innehåller tydliga mål som möjliggör uppföljningar.
- Gör politikerna delaktiga i säkerhetsarbetet – betona att säkerhet är en kommunledningsfråga.
- Satsa på styrgrupper där politikerna får ta del av bakgrundsmaterial, diskutera sakfrågor och göra aktiva val.
- Sträva efter en helhetssyn, till exempel genom att samordna olika riskanalyser.

Tipsare: Hans Eriksson, förste brandingenjör i Norrköpings kommun.

KOMMENTARER

Exemplet belyser vikten av samverkan, medvetna beslut och långsiktighet.

KONTAKT

Norrköpings kommun
601 81 Norrköping
Telefon: 011-15 00 00
www.norrkoping.se

Litteratur, information och lagstiftning

LITTERATURTIPS

Kommunens plan för hantering av extraordinära händelser, KBM rekommenderar 2004:1, Krisberedskapsmyndigheten 2004

Processen – att arbeta med handlingsprogram för skydd mot olyckor, utkast till idéhandbok, version 1, Räddningsverket 2004

Risk- och sårbarhetsanalyser - Introduktion för kommuner, KBM:s utbildningsserie 2003:8, Krisberedskapsmyndigheten 2003

Regeringens proposition 2001/02:158, *Samhällets säkerhet och beredskap*

Regeringens proposition 2001/02:184, *Extraordinära händelser i kommuner och landsting*

Regeringens proposition 2002/03:119, *Reformerad räddningstjänstlagstiftning*

Samhällskriser och olyckor. Lag om skydd mot olyckor – en juridisk handbok. Christer Hjert. Svenska Kommunförbundet, 2004

Säkerhet och trygghet – vägen till bättre kvalitet, Svenska kommunförbundet 1998

Verksamhetsanalys och säkerhetssamordning. Metod och vägledning. Svenska Kommunförbundet, 2001

Ytterligare användbar litteratur finns på webbplatserna nedan.

WEBBPLATSER

Krisberedskapsmyndigheten:
www.krisberedskapsmyndigheten.se

Räddningsverket: www.raddningsverket.se

Sveriges Kommuner och Landsting: www.skl.se

Institutet för kvalitetsutveckling: www.siq.se

Attunda räddningstjänstförbund:

www.brandkaren-attunda.se

Enköpings kommun: www.enkoping.se

Jämtlands läns landsting: www.jll.se

Landstinget Kronoberg: www.ltkronoberg.se

Norrköpings kommun: www.norrkoping.se

Sandvikens kommun: www.sandviken.se

Sollentuna kommun: www.sollentuna.se

Staffanstorps kommun: www.staffanstorp.se

Storfors kommun: www.storfors.se

Öckerö kommun: www.ockero.se

Örnsköldsviks kommun: www.ornskoldsvik.se

Kommunernas räddningstjänster når du via kommunernas webbplatser.

ETT URVAL AV LAGAR SOM REGLERAR ARBETET I KOMMUNER OCH LANDSTING

Lag (1994:1720) om civilt försvar

Lag (2002:833) om extraordinära händelser i fredstid hos kommuner och landsting

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Kommunallag (1991:900)

Smittskyddslagen (2004:168)

Lagarna finns i fulltext på www.riksdagen.se eller www.notisum.se

KOMMUNER OCH LANDSTING ansvarar idag för en rad uppgifter inom området säkerhet och beredskap. Syftet med den här skriften är att ge inspiration och idéer till kommuner och landsting i deras arbete med säkerhetsfrågor.

Tanken är att genom konkreta exempel från några kommuner och landsting visa på hur man kan arbeta med dessa frågor. Ambitionen är inte att vara heltäckande utan att i exemplen lyfta fram olika delar av säkerhetsarbetet. Dessa kan förhoppningsvis fungera som inspirationskälla till ett breddat säkerhetsarbete. Här finns inga rekommendationer om modeller, verktyg eller metoder då skriften mer ska ses som en exposé över förhållningssätt som leder till ett lyckat säkerhetsarbete.

Skriften vänder sig till handläggare, beslutsfattare och förtroendevalda men även till annan personal i kommuner och landsting som har ett intresse av trygghets- och säkerhetsarbete.

”Medvind i säkerhetsarbetet” är ett resultat av samverkan mellan Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket samt Sveriges Kommuner och Landsting.

ISBN: 91-85053-67-8

KRISBEREDSKAPS
MYNDIGHETEN

RÄDDNINGSS
VERKET

Sveriges
Kommuner
och Landsting